

Broedvogels van de Visvijvers Valkenswaard ten westen van de Tongelreep in 2023

Inventarisatie uitgevoerd voor Brabants Landschap

Tom Heijnen

Voorkant: Grauwe Gans drukt zich op het nest, 12 maart 2023

Broedvogels van de Visvijvers Valkenswaard ten westen van de Tongelreep in 2023

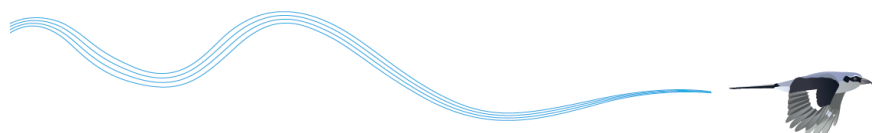
Inventarisatie uitgevoerd voor Brabants Landschap

Veldwerk: Harold Bierens, Wim Deeben, Tom Heijnen, Jan Kolsters, Paul van Pelt, Mark Sloendregt en Pieter Wouters

Opdrachtgever: Brabants Landschap

Vogelwerkgroep De Kempen
November 2023

vwgdekempen@gmail.com | www.vwgdekempen.nl

INHOUDSOPGAVE

1. Aanleiding	5
2. Gebiedsbeschrijving	6
3. Werkwijze	9
4. Resultaten van de inventarisatie	12
5. Interpretatie van de resultaten	48
6. Geraadpleegde literatuur	50

Foto's zijn van de auteur en op de visvijvers gemaakt.

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding

In 2023 heeft Vogelwerkgroep De Kempen voor de vijfde keer de visvijvers ten westen van de Tongelreep op broedvogels geïnterviewd, na eerdere inventarisaties in 2003 (Kolsters 2004), 2005 (Kolsters & Wouters 2006, samen met IVN Valkenswaard), 2017 (de Veer & Kolsters 2017) en 2020 (Heijnen & Kolsters 2021). De eerste keer, in 2003, deden we dat op verzoek van Waterschap De Dommel. Het Waterschap was samen met gemeente Valkenswaard en natuurbeherende instanties bezig met het voorbereiden van de herinrichting van het beekdal van de Tongelreep tussen Driebruggen en Achtereind. Vanaf 2017 doen we de inventarisaties op verzoek van Brabants Landschap.

1.2 Doel

De broedvogelinventarisaties zijn voor Brabants Landschap zeer waardevol. Ze geven niet alleen inzicht in welke soorten er dat jaar gebroed hebben maar ook hoe deze soorten zich van jaar tot jaar ontwikkelen. Het gebied is zeer gevarieerd, met grote oppervlakten open water, brede rietkragen, verschillende natte bostypen en kleinschalig gemaaid hooien rietland. Voor verschillende soortgroepen geeft dit een hoge natuurwaarde waarbij de water- en moerasvogels er wat soorten en diversiteit betreft met kop en schouders bovenuit springen. Voor Brabants Landschap is dat de reden om het beheer met name af te stemmen op deze soortgroep (zie ook tabel 1.2, naar Jeurissen 2019).

De inventarisatiegegevens geven een goed beeld van de aantallen territoria en hun verspreiding in het gebied. De reeks van vijf inventarisatiejaren geeft bovendien een beeld van de aantalsontwikkeling, al zit er wel een groot onderzoeksgat tussen 2005 en 2017.

Tabel 1.2. Doelen van Brabants Landschap voor terreintypen die in het onderzochte gebied voorkomen.

Terreintype	Doelen van Brabants Landschap
Landschapsschaal	<ul style="list-style-type: none">• Behouden en ontwikkelen natuurlijk beekdal met overgangen naar de dekzandgronden.• Opheffen van bestaande migratiebarrières, realiseren van ecologische uitwisselingsmogelijkheden tussen het landgoed en andere natuurgebieden.
Open water en moerasachtige terreinen	<ul style="list-style-type: none">• Behouden van botanische waarde van zwak gebufferde vennen.• Behoud vijvercomplex met water aan- en afvoersysteem met een zo natuurlijk mogelijk waterpeilregiem en beheer op basis van ecologische waarde en potenties.• Behouden rijkdom en diversiteit van de voorkomende (avi)fauna van het visvijvercomplex. In het bijzonder ten aanzien van de soorten van open water, riet en moeras.
Graslanden en akkers	<ul style="list-style-type: none">• Behouden en ontwikkelen van ecologische waarde
Bos	<ul style="list-style-type: none">• Behouden en versterken structuur, en doorbreken monocultuur bossen, door middel van natuurlijke verjonging van inheemse loofboomsoorten.

2. GEBIEDSBESCHRIJVING

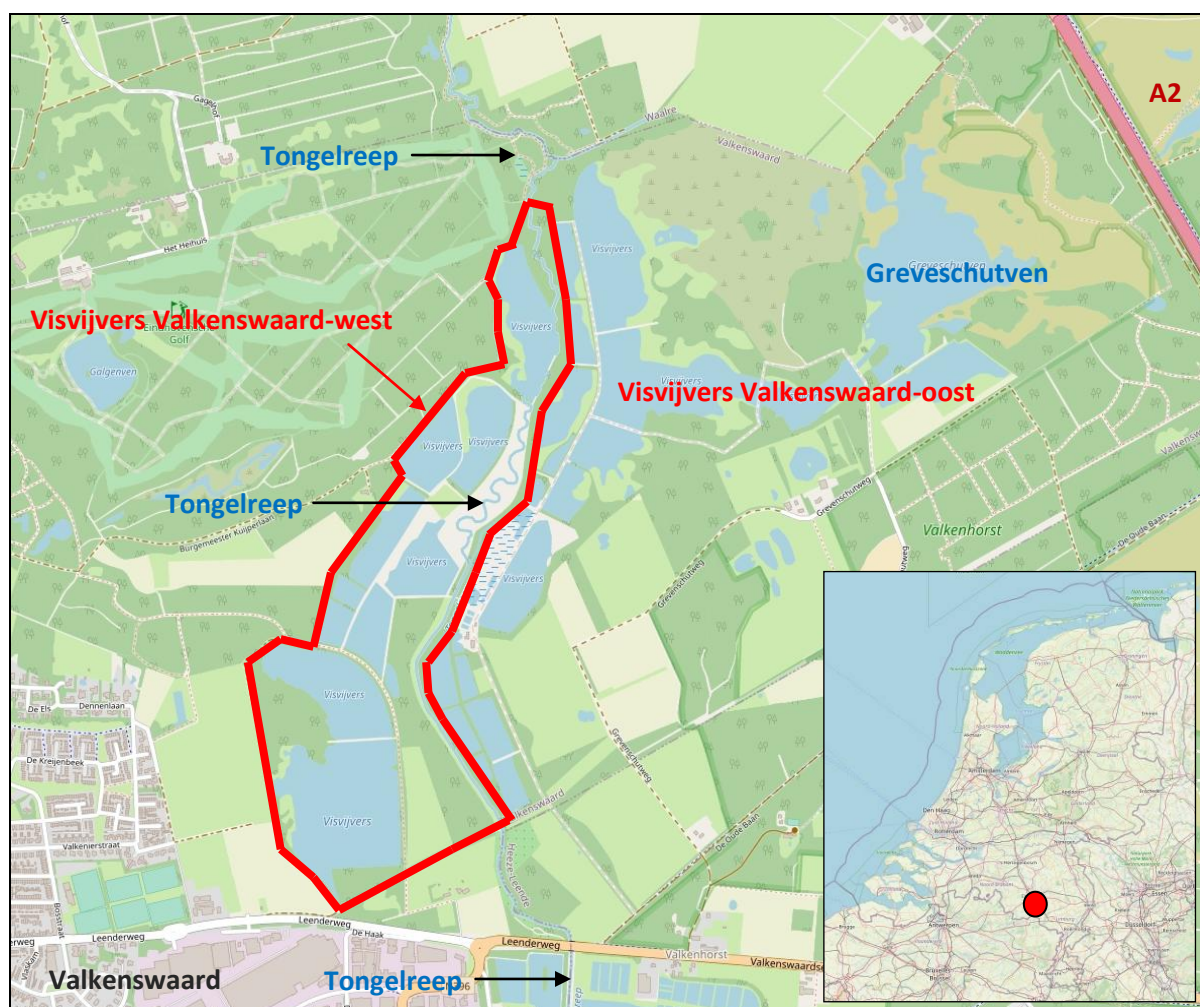
2.1 Ligging en overzicht

Het getelde gebied omvat de visvijvers te Valkenswaard ten westen van de Tongelreep. De getelde oppervlakte is 78.3 ha. waarvan 50% bestaat uit open water, 30% uit riet en moeras, 14% uit bos en 6% uit grasland. Om de twee grote zuidelijke vijvers loopt een wandelroute terwijl de overige vijvers (inclusief de vijvers ten oosten van de Tongelreep) niet toegankelijk zijn. De westelijke vijvers vormen samen met de oostelijke vijvers de Visvijvers Valkenswaard. De visvijvers maken deel uit van het 1500 ha. grote natuurgebied Valkenhorst dat in eigendom en beheer is bij Brabants Landschap (Jeurissen 2019). Het grootste deel van Valkenhorst behoort tot het Natura2000-gebied Leenderbos, Grote Heide & De Plateaux (Provincie Noord-Brabant 2017).

2.2 Vijvers

De tien vijvers van de voormalige kweekvijvers zijn voedselrijk en onderling gescheiden door dijkes van enkele meters breed die begroeid zijn met wilgenstruikjes, eik, berk, en els en een ondergroei die hoofdzakelijk uit grassen bestaat.

De waterstand kan per vijver nauwkeurig geregeld worden. De aanvoersloot die alle vijvers voedt is een aftakking van de Tongelreep stroomopwaarts ter hoogte van Driebruggen. De aanvoersloot heeft een kleiner verval dan de Tongelreep waardoor die ter hoogte van de vijvers een hogere waterstand heeft dan de vijvers zelf waardoor water in de vijvers gelaten kan worden. De vijvers liggen op hun beurt weer wat hoger dan de naastgelegen Tongelreep zodat de vijvers ook kunnen afwateren.

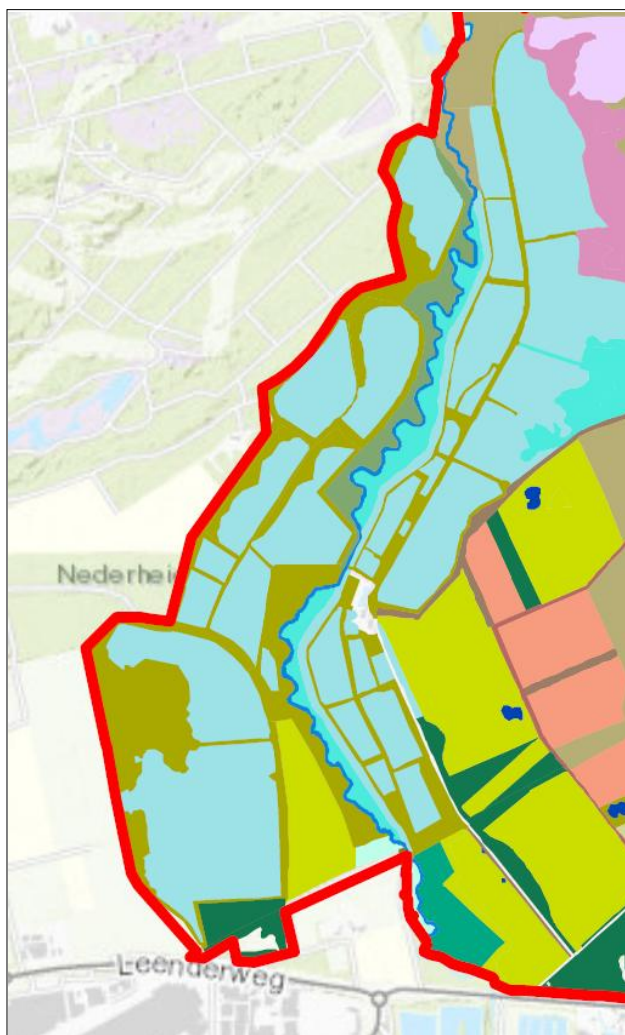
Figuur 2.1. Ligging en begrenzing van het onderzochte gebied.

Deze infrastructuur is vroeger voor de viskweek aangelegd en intact gelaten. Groot voordeel is dat de vijvers ook in droge zomers op peil gehouden kunnen worden.

2.3 Riet en moeras

De vijvers hebben allemaal een flinke rietkraag die voor grootste deel in het water staat. Tussen en bij het riet komen allerlei planten van voedselrijke milieus tot ontwikkeling waaronder lisdodde die op veel plekken aan het oprukken is. Met name langs de meanderende Tongelreep zijn (kleine) stukjes moeras te vinden.

Lisdodde is de plek van riet aan het innemen. Vraat van riet vanaf het open water door Grauwe Ganzen is de logische verklaring hiervoor.

Figuur 2.4. Natuurbeheertypen en Landschapstypen.

2.4 Bos

Het beekbegeleidende bos langs de Tongelreep valt onder het beheertype “Hoog- en laagveenbos” (figuur 2.4). Dit bos heeft een voedselrijk karakter. Bij hoogwater in de beek kunnen delen van dit bos periodiek onderwater staan. Hierdoor is er een mozaïek van Elzen- en Wilgenstruweel ontstaan. De delen die langduriger onder water staan hebben een meer open karakter met begroeiing van Riet en zeggen. De hoofdboomsoort in een beekbegeleidend bos is vaak Zwarte els. Dit is voor het merendeel van het bos langs de Tongelreep echter nog niet het geval. Populieren zijn nu nog prominent aanwezig met Boswilg als laag daaronder. Het meest noordelijk gelegen gedeelte van het beekbegeleidende bos op de visvijvers is in dit opzicht het beste ontwikkeld met zelfs een groeiplaats van Dotterbloemen.

Natuurbeheertype

- N00.01 Om te vormen naar natuur
- N01.04 Zand- en kalklandschap
- N03.01 Beek en Bron
- N04.02 Zoete plas
- N05.01 Moeras
- N05.02 Gemaaid rietveld
- N06.04 Vochtige heide
- N06.05 Zwakgebufferd ven
- N07.01 Droge heide
- N12.02 Kruiden- en faunarijke grasland
- N12.05 Kruiden- of faunarijke akker
- N12.06 Ruigteveld
- N14.01 Rivier- en beekbegeleidend bos
- N14.02 Hoog- en laagveenbos
- N14.03 Haagbeuken- en essenbos
- N15.02 Dennen-, eiken- en beukenbos
- N16.03 Droog bos met productie
- N16.04 Vochtig bos met productie

Landschapstype

- L01.01 Poel en kleine historische wateren
- L01.02 Houtwal en houtsingel
- L01.06 Struweelhaag
- L01.07 Laan

De populieren die in het verleden langs de Tongelreep zijn aangepland, zijn beeldbepalend. Ze bevinden zich nu in de aftakelingsfase en bevatten veel holtes die belangrijk zijn voor allerlei holenbroeders.

2.5 Tongelreep

De Tongelreep ontspringt in België in de omgeving van Neerpelt en komt bij Eindhoven samen met de Dommel. Eeuwenlang zijn wijzigingen aan de beek uitgevoerd en al eind 19^e eeuw werd het gedeelte ter hoogte van Valkenswaard, Leenderbos en bij de Achelse Kluis rechtgetrokken. Tijdens de ruilverkaveling Schaft, die begin jaren tachtig van de vorige eeuw werd uitgevoerd, is een deel van de Tongelreep genormaliseerd en voorzien van stuwen.

Sinds eind vorige eeuw wordt gewerkt aan het herstellen van de beek waarbij meanders worden gecreëerd en veel van de aanpalende percelen tot natuurgebied worden omgevormd.

Ter hoogte van de visvijvers vond dit plaats in 2005 en 2006. Waterschap De Dommel, gemeente Valkenswaard, Brabants Landschap en Staatsbosbeheer hebben er voor gekozen om de geschiedenis van de viskwekerij zichtbaar te houden, naast het realiseren van de functie waternatuur.

De natuurlijke loop van de Tongelreep is hersteld en bij de stuw Driebruggen is een vistrap aangelegd zodat vissen de stuw kunnen passeren. Ten zuiden van de Leenderweg (Valkenswaardseweg) zijn vijf vijvers aangelegd waarvan vier ingericht voor waterberging en de vijfde als rietzuiveringsmoeras.

Figuur 2.5. Overzichtskartaal herinrichting beekdal Tongelreep (bron: www.dommel.nl/tongelreep).

3. WERKWIJZE

3.1 Methode van inventariseren en interpreteren

De methode is dezelfde als gebruikt bij de voorgaande inventarisaties in 2003, 2005, 2017 en 2023. We lichten hieronder de belangrijkste punten toe.

Het gebied is systematisch doorkruist en de route was zodanig dat er wat gehooraafstand betreft geen 'dode hoeken' waren. Gewoonlijk werd per bezoek één deelgebied gedaan: noord of zuid.

Per deelgebied zijn er drie startpunten en steeds werd op een ander punt met een inventarisatieronde gestart. Vogelsoorten hebben 's ochtends een zangpiek (wanneer de meeste zingen) en die is per soort anders. Met afwisselend starten wordt voorkomen dat steeds hetzelfde stukje heel vroeg in de ochtend wordt geteld ('altijd veel Merels') en een ander stukje altijd later ('altijd weinig Merels').

De gevolgde methode is die van het broedvogel monitoring project (BMP), ontwikkeld door Sovon. De methode bestaat uit soortspecifieke richtlijnen voor noteren en interpreteren van waarnemingen (zoals: welk gedrag wijst op een territorium) en richtlijnen voor het onderkennen van territoria. De gegevens werden op een tablet ingevoerd in

het programma Avimap waarmee na afloop van iedere telling met een druk op de knop alles naar de database van Sovon werd gestuurd. Na afloop van het telseizoen is het clusteren en interpreteren van de gegevens snel en eenvoudig omdat een ander Sovon programma, Autocluster, dat volautomatisch doet (van Dijk et al. 2013).

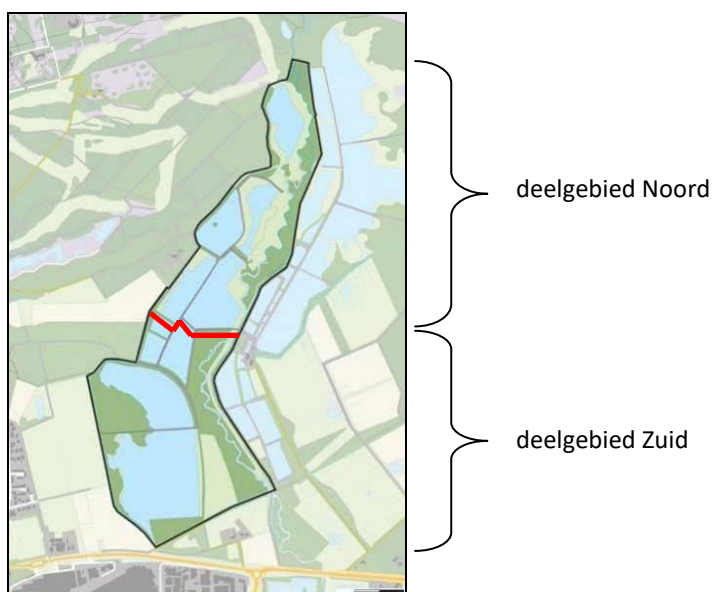
3.2 De inventarisatie in 2023

Inventarisatiebezoeken

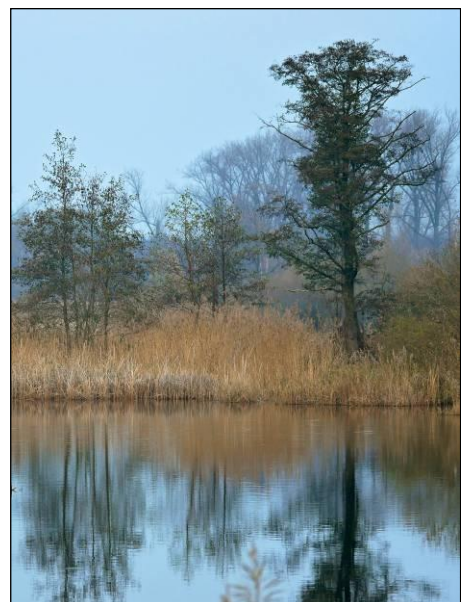
De kern van de inventarisatie bestaat uit 9 vroege ochtend bezoeken, verdeeld over 19 inventarisatiebezoeken i.v.m. de twee deelgebieden. Daarnaast zijn er enkele extra bezoeken gebracht (tabel 3.2). In tegenstelling tot voorgaande jaren waren er dit keer geen 'waadpaksessies' voor karekieten.

Bezoekintensiteit

De totale bezoekenintensiteit (som van bestede tijd over alle bezoeken) was in 2023 76 uur (59 min./ ha), waarvan 3 uur (2 min/ha) in de avonduren. Een reguliere bezoekenronde (twee bezoeken samen waarbij het volledige gebied op alle soorten werd geteld) nam gemiddeld 7:55 uur in beslag.

Figuur 3.1. De twee deelgebieden.

Tabel 3.2. Overzicht van de inventarisatiebezoeken in 2023. De 9 bezoekrondes waarbij het volledige deelgebied op alle soorten zijn geteld, zijn afwisselend groen en roze gekleurd. Bij Noord en Zuid: X = volledige deelgebied geteld, g = gedeelte van deelgebied geteld.

Datum	Begintijd	Eindtijd	Tijdbesteding (uu:mm)	Noord	Zuid	Alle soorten	Selectie van soorten	Weer
10-3	6:34	9:07	02:33	X		X		goed
11-3	6:38	9:28	02:50		X	X		goed
12-3	14:01	15:51	01:50	X	g		ganzen en eenden	goed
20-3	6:10	9:27	03:17	X		X		goed
24-3	5:56	10:19	04:23		X	X		redelijk
8-4	6:24	10:37	04:13		X	X		goed
10-4	6:27	9:25	02:58	X		X		
14-4	6:21	10:04	03:43	X		X		
15-4	6:03	9:56	03:53		X	X		
18-4	6:49	9:00	02:11	X	g		enkele bijzondere soorten	
22-4	5:55	10:22	04:27	X		X		goed
26-4	5:55	9:37	03:42		X	X		goed
2-5	5:32	9:29	03:57	X		X		matig
3-5	5:36	9:00	03:24		X	X		goed
14-5	5:14	9:59	04:45		X	X		
17-5	5:11	9:02	03:51	X		X		
27-5	4:59	8:50	03:51	X		X		
28-5	4:51	8:54	04:03		X	X		
2-6	7:30	9:45	02:15		X	X	enkele bijzondere soorten	
4-6	4:55	9:27	04:32	X		X		
6-6	4:55	7:41	02:46		X	X		redelijk
9-6	20:08	23:06	02:58	X	g		Woudaap en rallen	
			76:22					

3.3 Kanttekeningen

Vergelijkbaarheid van de onderzoeksjaren

De bezoekintensiteit van de vaste telrondes was in 2017, 2020 en 2023 zeer vergelijkbaar maar wel aanzienlijk groter dan in 2003 en 2005. In 2017 en 2020 waren er aanzienlijk meer overige bezoeken. In 2005 en 2023 werden er geen 'waadpaksessies' voor het in kaart brengen van Kleine Karekieten

gehouden, wat onmiskenbaar zijn weerslag had op de geregistreerde aantallen. Het is ook terug te zien als een 'dip' in het totaal aantal territoria in die jaren. In 2005 was het inventarisatieteam minder ervaren, wat zijn weerslag had op het geregistreerde aantal soorten en territoria.

Tabel 3.3a. Bezoekintensiteit in de vijf onderzoeksjaren.

Jaar	Inventarisatieduur in uren			Inventarisatieduur in minuten per ha.		
	Vaste rondes	Overige bezoeken	Totaal	Vaste rondes	Overige bezoeken	Totaal
2003	42 uur	10 uur	52 uur	32 min/ha	7 min/ha	40 min/ha
2005	45 uur	3 uur	48 uur	34 min/ha	2 min/ha	36 min/ha
2017	67 uur	34 uur	102 uur	51 min/ha	26 min/ha	78 min/ha
2020	72 uur	48 uur	120 uur	55 min/ha	36 min/ha	92 min/ha
2023	71 uur	5 uur	76 uur	55 min/ha	4 min/ha	59 min/ha

Tabel 3.3b. Totaal aantal soorten en territoria in de vier onderzoeksjaren.

Jaar	Aantal soorten	Aantal territoria
2003	60	842
2005	48	676
2017	62	798
2020	66	820
2023	68	638

In 2003 en 2005 is een strook naaldbos aan de noordwestkant van het gebied ter grootte van 9,6 ha. meegenomen in de inventarisatie en niet in 2017 en daarna. Dat verklaart bij enkele soorten (een deel van) eventuele verschillen in aantal territoria.

Soorten met een lage trefkans

De kans dat territoria worden geregistreerd hangt niet alleen af van de bezoekenintensiteit maar ook van de zgn. trefkans door het jaar heen en over de dag. Sommige vogelsoorten zingen een hele korte periode van het broedseizoen (bijv. Rietzanger) en sommige zijn alleen in de schemering territoriaal (bijv. Woudaap). Ook zijn er soorten die sowieso heel weinig zingen (bijv. Waterhoen) en er zijn soorten die een heel onopvallende zang hebben (bijv. Grauwe Vliegenvanger). De BMP-methode probeert het effect van dergelijke verschillen in trefkans op te vangen door per soort specifieke criteria te gebruiken voor het onderkennen van een territorium. Desondanks heeft een lage trefkans een negatief effect op de vergelijkbaarheid van aantallen tussen gebieden en tussen jaren omdat toevalsfactoren naar verhouding een grotere invloed hebben. De laatste jaren telt ook de toenemende leeftijd van de inventariseerders en de daarmee afnemende capaciteiten van het gehoor mee. Vooral soorten die hoge geluiden produceren, zoals Grauwe Vliegenvanger, Goudhaan en Appelvink, zullen in toenemende mate worden gemist.

Soorten met grote territoria

Bepaalde soorten hebben in de broedtijd een groot leefgebied en zijn binnen zo'n gebied heel mobiel. Het kan dan heel makkelijk gebeuren dat zo'n soort (bijv. IJsvogel) aan het

begin van een bezoek op locatie x wordt gezien of gehoord, en later in de ochtend 100 meter verder op locatie y. Hoe interpreteer je dit als teller? Zijn het twee verschillende of is het toch dezelfde? Die keuze kan veel invloed hebben op het aantal territoria dat door het programma Autocluster wordt berekend. En als zo'n soort in het gebied ook nog eens schaars is, zoals bij Roerdomp, Nijlgans, Zwarte Specht, IJsvogel en Gaai, dan is het effect naar verhouding groot. We hebben door kritisch te zijn geprobeerd dergelijke fouten te minimaliseren.

Soorten die zich bij verstoring makkelijk verplaatsen

Tijdens het inventariseren is het niet te voorkomen dat sommige vogels worden verstoord, opvliegen en vervolgens elders (binnen of buiten het inventarisatiegebied) neerstrijken. Met name bij ganzen en eenden gebeurt dat makkelijk. Hierdoor is het moeilijk om een goed beeld van de werkelijke aantallen te krijgen.

Locatie van stippen

Binnen een verzameling waarnemingen die door Autocluster tot één territorium worden gerekend, plaats Autocluster de territoriumstip ('de stip op de kaart') op de waarneming met de hoogste broedcode. Als er twee of meer waarnemingen zijn met de hoogste broedcode, dan wordt de laatste waarneming gebruikt. De stip staat dus niet in het midden van alle waarnemingen die tot het territorium worden gerekend, en ook niet perse op de plek waar het nest zich waarschijnlijk bevindt. De stip staat bij nestindicatieve waarnemingen uiteraard wel op de juiste plek.

Bij zangvogels met kleine territoria maakt dit alles weinig uit, maar bij vogels met grote territoria kunnen verspreidingskaarten vragen oproepen. Bijv. als twee stippen van een soort vlakbij elkaar staan terwijl je dat niet verwacht, of als de stip op een plek staat die als nestplaats ongeschikt is. Houd er dan rekening mee dat dit kan komen door de manier van toewijzen van de stip door Autocluster.

4. RESULTATEN VAN DE INVENTARISATIE

4.1 Broedvogels

Het aantal territoria per soort dat in de onderzoeksjaren is vastgesteld is hieronder samengevat. Op de pagina's hierna wordt, aan de hand van verspreidingskaartjes en

grafieken met de aantalsontwikkeling, ingegaan op de soorten die in 2017, 2020 en/of 2023 als broedvogel werden vastgesteld.

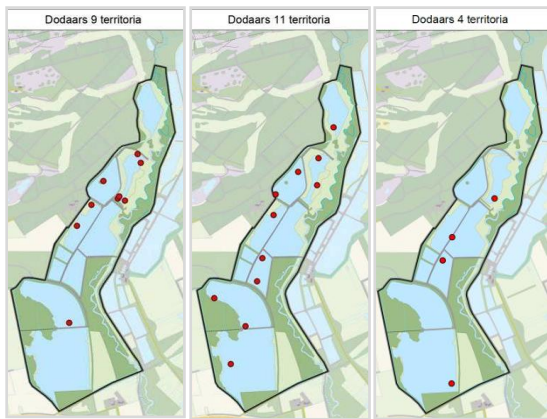
Tabel 4.1. Aantal territoria in de jaren 2003, 2005, 2017, 2020 en 2023.

Soort	2003	2005	2017	2020	2023
Dodaars	28	14	9	11	4
Fuut	9	4	7	7	7
Geoorde Fuut	14	3	0	0	0
Roerdomp	1	1	4	4	4
Woudaap	0	0	3	2	0
Blauwe Reiger	0	0	6	1	1
Knobbelzwaan	8	7	8	5	6
Grauwe Gans	1	0	31	23	31
Grote Canadese Gans	0	0	1	0	2
Nijlgans	1	2	5	3	2
Krakeend	15	11	12	22	23
Wintertaling	0	0	1	1	0
Wilde Eend	9	16	23	16	13
Zomertaling	1	0	0	0	0
Slobeend	10	2	3	4	1
Tafeleend	19	38	9	14	16
Kuifeend	21	32	14	12	13
Rosse Stekelstaart	0	0	0	1	0
Wespendief	1	0	0	1	1
Zwarte Wouw	0	0	1	1	1
Bruine Kiekendief	0	0	1	0	0
Buizerd	1	0	1	1	1
Boomvalk	0	0	2	1	0
Waterral	9	6	16	12	7
Waterhoen	4	4	3	9	4
Meerkoet	47	41	35	36	31
Kievit	1	0	0	0	0
Houtsnip	0	0	0	3	1
Kokmeeuw	0	0	0	2	15
Holenduif	2	1	14	9	6
Houtduif	6	6	15	10	10
Zomertortel	1	0	0	0	0
Koekoek	3	3	4	4	4
Bosuil	1	2	2	1	1
Ijsvogel	3	2	3	2	1
Groene Specht	2	1	0	2	2
Zwarte Specht	1	0	2	1	2
Grote Bonte Specht	13	8	13	7	9
Midd. Bonte Specht	0	0	3	2	1
Kleine Bonte Specht	6	4	7	9	5
Witte Kwikstaart	0	1	0	0	0
Winterkoning	73	66	47	46	44
Heggenmus	10	10	1	2	2
Roodborst	29	25	18	19	26

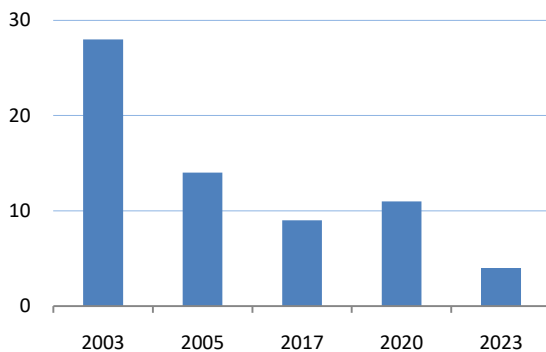
Soort	2003	2005	2017	2020	2023
Nachtegaal	0	0	1	0	0
Blauwborst	4	0	5	3	4
Merel	18	19	23	25	19
Zanglijster	9	11	12	14	10
Sprinkhaanzanger	1	0	0	2	0
Snor	0	0	0	0	1
Rietzanger	0	1	0	0	2
Cetti's Zanger	0	0	0	0	8
Bosrietzanger	0	0	2	5	2
Grote Karekiet	0	0	0	0	2
Kleine Karekiet*	168	103	136	167	55
Grasmus	0	0	4	2	1
Tuinfluitier	25	18	22	24	27
Zwartkop	32	31	43	51	46
Fluiter	1	0	0	0	0
Tjiftjaf	60	31	48	40	45
Fitis	11	19	6	8	5
Goudhaan	1	0	1	0	0
Grauwe Vliegenvanger	1	0	0	1	2
Bonte Vliegenvanger	0	0	0	1	3
Startaar	10	4	2	3	5
Matkop	8	10	5	7	9
Kuifmees	7	1	1	0	2
Zwarte Mees	2	1	0	0	0
Pimpelmees	32	15	25	26	22
Koolmees	32	27	30	26	27
Boomklever	6	3	5	10	6
Kortsnavelboomkruiper	0	0	1	0	0
Boomkruiper	11	16	25	19	20
Wielewaal	4	2	2	2	1
Gaai	4	3	3	6	6
Kauw	1	0	0	0	1
Zwarte Kraai	3	3	7	6	4
Spreeuw	10	23	32	23	20
Vink	22	18	19	17	24
Putter	0	0	0	0	1
Groenling	1	0	2	4	2
Goudvink	0	0	3	4	2
Appelvink	0	0	0	3	2
Geelgors	0	0	0	2	1
Rietgors	8	7	9	13	9
Aantal territoria*	842	676	798	820	693
Aantal soorten	60	48	62	66	68

* Het aantal Kleine Karekieten was in 2005 en 2023 veel lager dan in andere jaren als gevolg van het ontbreken van 'waadpaksessies'. Als gevolg hiervan was ook het totaal aantal territoria veel lager.

Dodaars: 4 territoria in 2023

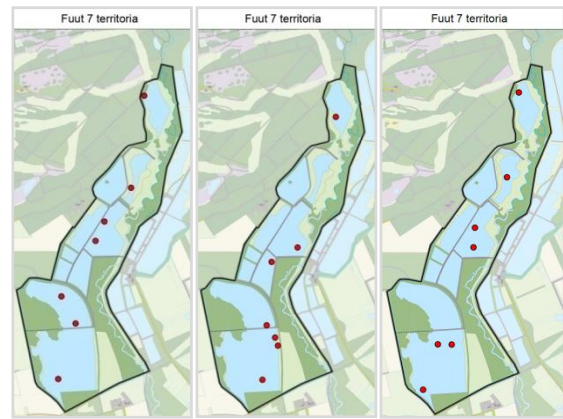
Verspreiding 2017-2020-2023.

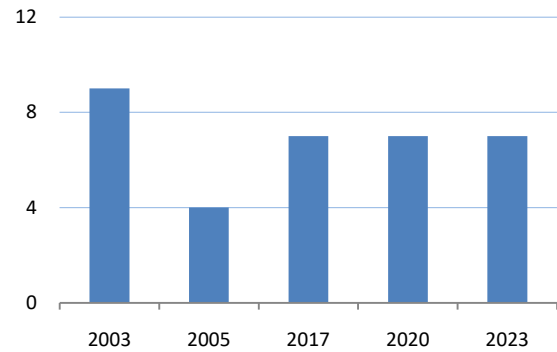
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

In 2023 waren op vier vijvers Dodaarzen aanwezig. Vijvers waar geen Dodaarzen zaten leken op het oog eveneens geschikt. De Dodaars nam in de periode 2003-2023 fors af, vergelijkbaar met wat er op de oostelijke visvijvers gebeurde. Of dit door een geringer aanbod van (kleine) vis als gevolg van het stoppen van de commerciële viskweek komt is maar de vraag. Tijdens de waadpaksessies werden namelijk altijd grote wolken kleine visjes gezien. In Nederland nam de stand vanaf ca 1990 tot begin jaren '00 toe, en schommelde daarna fors zonder opvallende trend van toe- of afname.

Fuut: 7 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

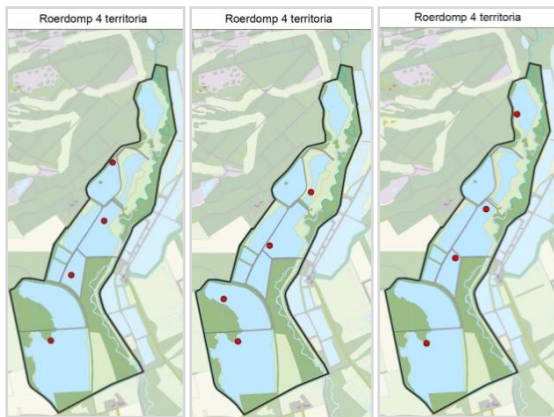
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Futen kwamen verspreid over de vijvers voor, maar ze vermeden de allerkleinste vijvers. De jaarlijkse verschillen waren klein en vanaf 2017 nihil. Op de oostelijke vijvers was sinds 1999 sprake van een afname van ca 50%, met stabilisatie vanaf ca 2015. In Nederland was na een flinke toename tot ca 1995 sprake van een dalende populatie tot ca 2010 en daarna stabiele aantallen.

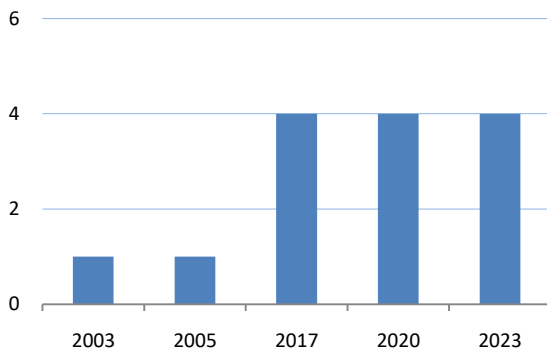

Fuut met donsjongen, 29 mei 2021.

Roerdomp: 4 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Roerdompen kwamen verspreid over de vijvers voor. Het aantal territoria was de laatste jaren constant. Naast de 4 territoria op de westelijke vijvers werden ook nog 3 territoria op de oostelijke vijvers geteld. Het vijvercomplex was daarmee nog steeds hét bolwerk voor Roerdompen in de Kempen. In Nederland was sinds 2007 sprake van een forse toename en dat gold ook voor Vlaanderen. Streng winterweer en lage waterstanden in winter en voorjaar kunnen weer tot een afname leiden.

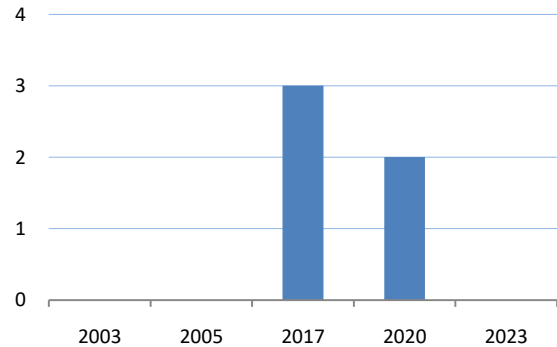

Roerdomp, 20 september 2022.

Woudaap: afwezig in 2023

Verspreiding 2017-2020 (afwezig in 2023).

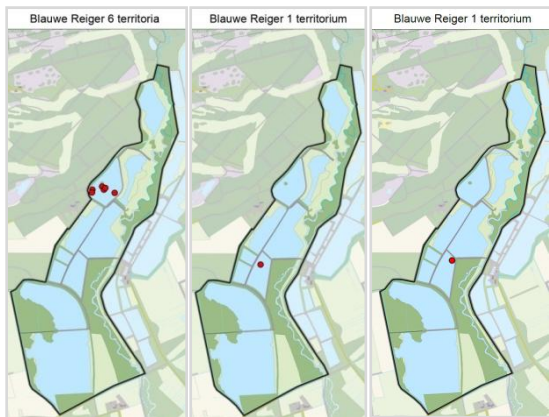

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

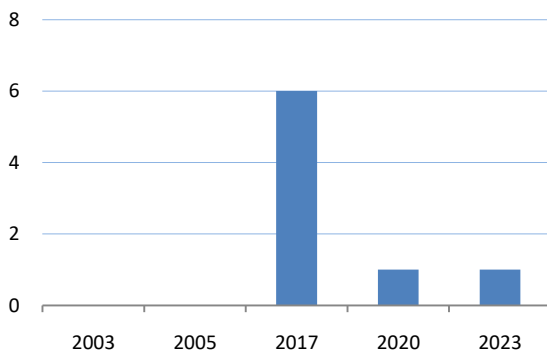
In 2016 werd een territorium op west vastgesteld, gebaseerd op losse waarnemingen. De inventarisatie van 2017 leverde 3 territoria op. In 2018 werden de oostelijke vijvers geteld en naast 4 territoria in dat deel werd ook een territorium op de westelijke vijvers gevonden. Op de westelijke en oostelijke visvijvers samen werden in 2019 3-4 territoria, in 2020 4 territoria, in 2021 3 en in 2022 2 territoria aangetroffen. Tot slot was in 2023 1 territorium aanwezig, op de oostelijke vijvers.

Het aantalsverloop op de visvijvers is niet in lijn met de landelijke ontwikkeling: in Nederland waren 2021 en 2022 'topjaren' en 2023 steeg daar nog bovenuit.

Blauwe Reiger: 1 territorium in 2023

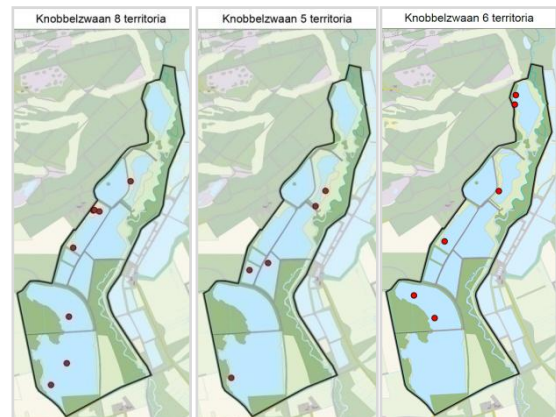
Verspreiding 2017-2020-2023.

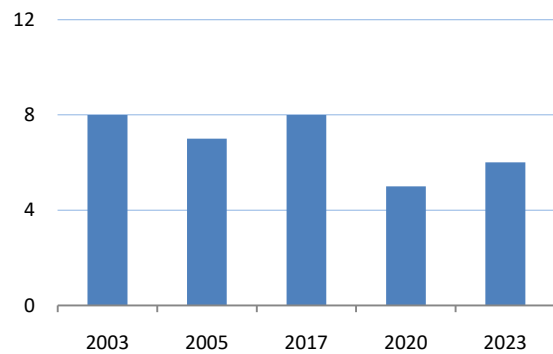
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

De soort koos relatief kleine vijvers met een dikke rietkraag uit en broedde tussen het riet "op de grond". In 2017 was sprake van een minikolonie (6 broedparen) en in 2020 en 2023 van een los broedpaar.

Knobbelzwaan: 6 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

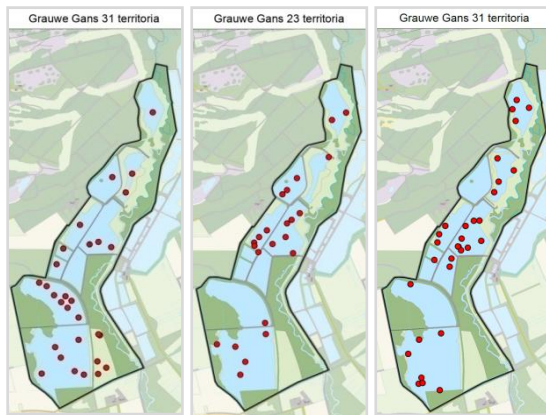
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Knobbelzwanen broedden zowel op kleine als grote vijvers. Het aantal territoria varieerde tussen 5 en 8 territoria en was daarmee behoorlijk stabiel. Dit kwam overeen met het landelijke beeld.

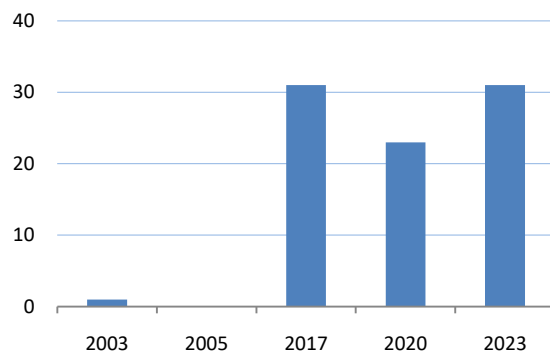

Knobbelzwanenfamilie, 14 augustus 2020.

Grauwe Gans: 31 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

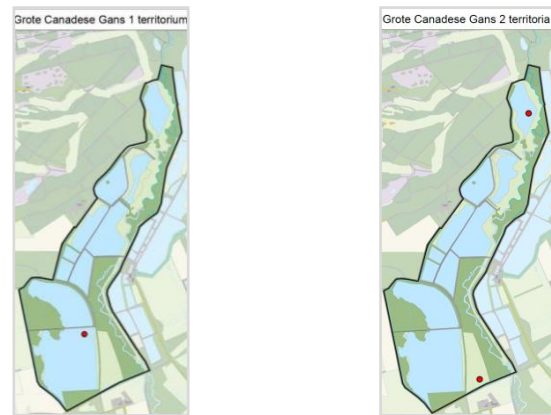
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Grauwe Ganzen broedden verspreid door het gebied, al zeggen de stippen weinig over de precieze broedplaatsen. De verspreidingspatronen en verschillen tussen jaren kunnen een artefact zijn van de gehanteerde methode.

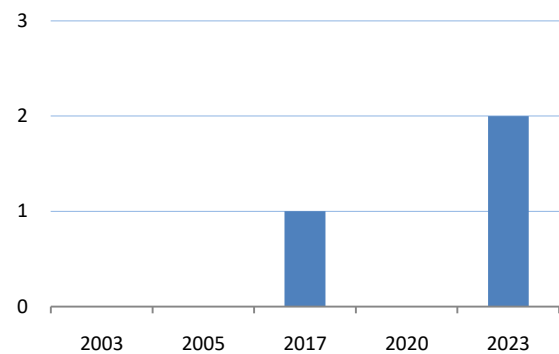
Na een spectaculaire toename (waarbij er helaas geen gegevens beschikbaar waren uit de periode na 2005 en voor 2017) was de stand in de afgelopen jaren redelijk stabiel. Wellicht is de draagkracht van de vijvers als broedgebied bereikt.

De toename van de Grauwe Gans was in lijn met wat werd vastgesteld op de oostelijke vijvers en met het aantalverloop. In Nederland nam de soort vanaf halverwege de jaren 2000 exponentieel toe.

Grote Canadese Gans: 2 territoria in 2023

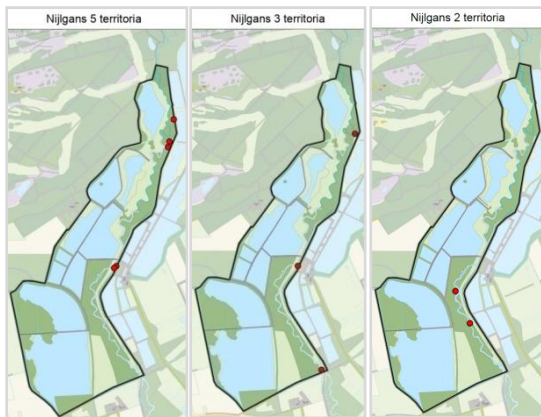
Verspreiding 2017-2023 (ontbrak in 2020).

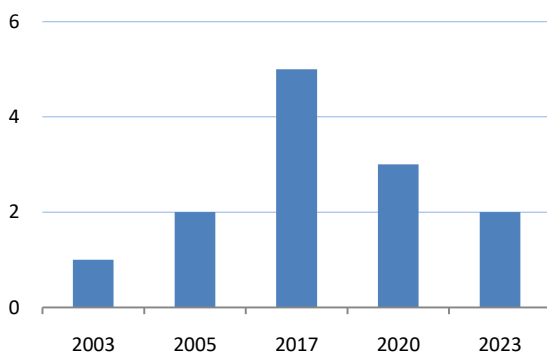
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Deze exoot werd pas vrij recentelijk op de visvijvers vastgesteld, nl. in 2012 op de oostelijke vijvers. Op de westelijke vijvers stamde het eerste territorium uit 2017. In geen enkel geval werden nesten gevonden of donsjongen gezien. Het aantal territoria op de visvijvers was tot nu toe relatief gering. Zowel in Nederland als de regio nam de populatie fors toe.

Nijlgans: 2 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

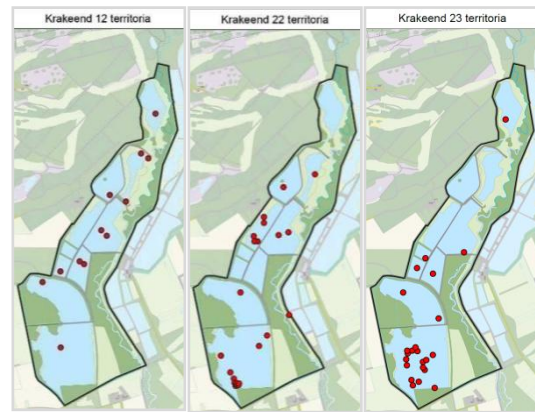
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

De soort zat uitsluitend in het loofbos langs de Tongelreep waar de vele aftakelende populieren volop broedgelegenheid (holen) boden. Er werden overigens tijdens de inventarisaties geen nesten gevonden. Na een aanvankelijke toename nam het aantal na 2017 af, maar het ging om kleine aantallen en inventarisatieperikelen waren wellicht van invloed op het geregistreerde aantal territoria. Nijlganzen namen in Nederland sinds de jaren negentig fors toe maar vanaf eind jaren '10 was de groei er uit.

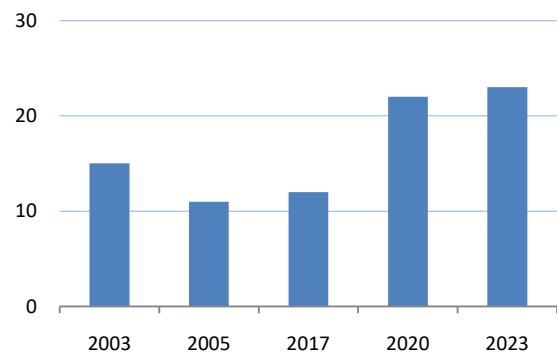

Nijlgans op boomstomp langs de Tongelreep, 22 april 2018

Krakeend: 23 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

De Krakeend kwam op de meeste vijvers voor en het gebied vormde samen met de oostelijke vijvers (in totaal 60-80 territoria) een bolwerk in de regio. De aantallen namen na 2017 wat toe en zijn wellicht nu stabiel. In Nederland als geheel nam de soort vanaf de jaren '90 gestaag en fors toe. Het aantal paren bedraagt nu het vijfvoudige van het aantal in 1995.

Wintertaling: afwezig in 2023

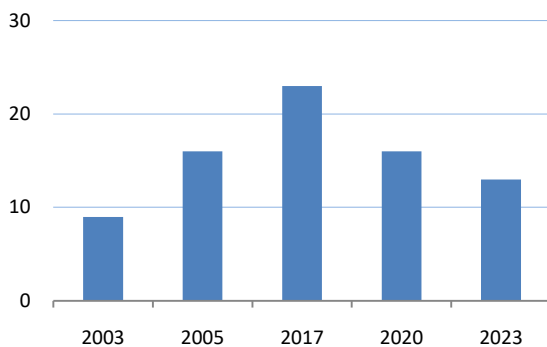
Kwam alleen in 2017 en 2020 voor, met in beide jaren 1 territorium.

Zowel in de Kempen als landelijk ging de soort de afgelopen tientallen jaren flink achteruit, onder meer als gevolg van verdroging.

Wilde Eend: 13 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

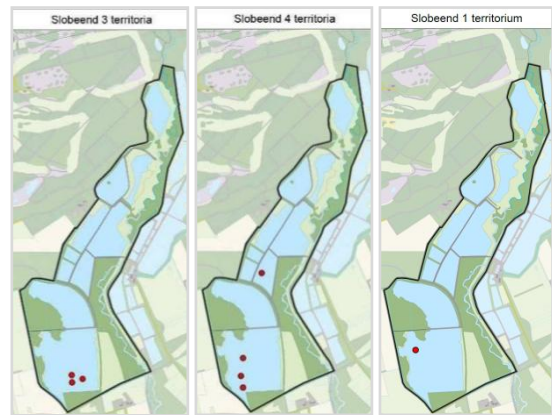
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Deze soort kwam op vrijwel alle vijvers voor, zowel grotere plassen als op kleine vijvers, die door dikke rietkragen omsloten waren. Na een aanvankelijke toename nam de Wilde Eend weer af. Op de oostelijke vijvers zijn er ook fluctuaties maar met een ander patroon, waarbij na een dip in 2012 weer sprake was van een toename. Artefacten van de methode maken het wel lastig om zeker te zijn van dergelijke trends. In Nederland nam de soort sinds ca 2000 als broedvogel af. Dat komt wellicht door verhoogde sterfte tijdens de kuikenfase.

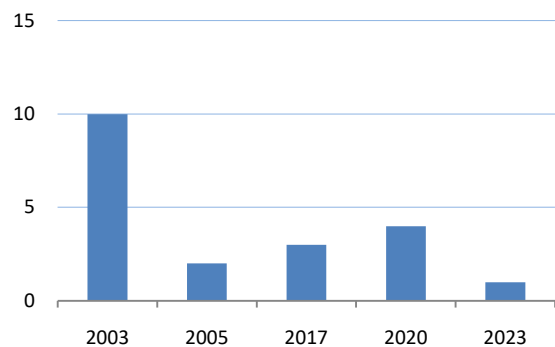
Zomertaling: afwezig in 2023

Alleen in 2003 aangetroffen, met 1 territorium.

Slobeend: 1 territorium in 2023

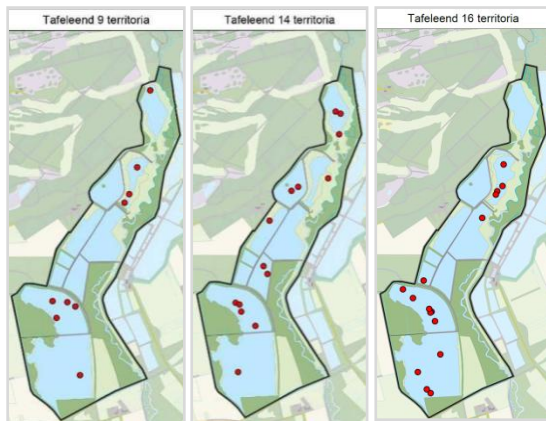
Verspreiding 2017-2020-2023.

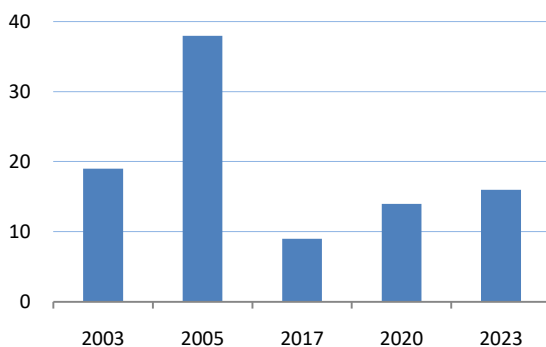
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Slobeenden kwamen overwegend op de meest zuidelijke vijver voor. Het is niet duidelijk of er daadwerkelijk gebroed werd: bewoonde nesten of donsjongen werden niet waargenomen. Met uitzondering van 2003 was het aantal territoria gering. Er is geen trend uit te herleiden. In Nederland ging de Slobeend vanaf ongeveer 1990 gestaag achteruit en verdween uit veel gebieden op de hoge gronden. De landelijke populatie bleef vanaf 2010 min of meer stabiel.

Tafeleend: 16 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

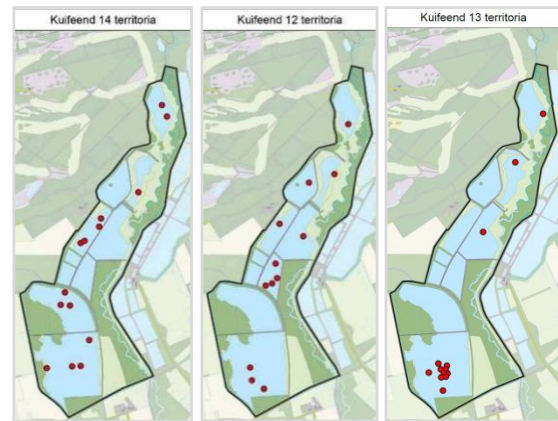
Tafeleenden kwamen jaarlijks op meerdere vijvers voor, vaak met meerdere paren per vijver. Er werden in 2023 geen donsjongen waargenomen, in tegenstelling tot 2020 toen dat bij 3 territoria het geval was.

Het aantal territoria varieerde wat, met een piekaantal in 2005 toen ook op de oostelijke vijvers veel territoria werden aangetroffen. De landelijke populatie fluctueerde zonder duidelijke trend sinds 1990, al leken de aantallen vanaf 2005 wat af te nemen.

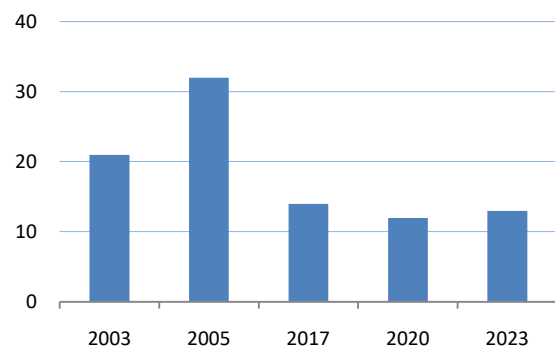

Man Tafeleend in ochtendlicht, 15 april 2020

Kuifeend: 13 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Kuifeenden kwamen op het merendeel van de vijvers voor, met in 2023 een opmerkelijke cluster op de meest zuidelijke vijver. Er werden geen donsjongen gezien; in 2020 was dat wel het geval bij 1 territorium.

Net als bij de Tafeleend werd een piekaantal in 2005 geregistreerd, maar nog meer dan bij de Tafeleend is een slag om de arm op zijn plaats omdat de soort lastig in kaart te brengen is. Vanaf 2017 was het aantal min of meer stabiel. Op de oostelijke vijvers was een flinke toename te zien en dat was in lijn met de landelijke ontwikkelingen waarbij de toename sinds ca 1975 vooral op de zandgronden plaatsvond.

Rosse Stekelstaart: afwezig in 2023

Deze exoot werd in 2023 wel gezien maar de waarnemingen (24 maart en 10 april paar, 14 mei vrouw, 9 juni man) voldeden niet aan de broedvogelcriteria. In voorgaande jaren werd steeds één territorium gemeld in 2019 (met jongen), 2020 en 2021.

Buizerd: 1 territorium in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

De Buizerd broedde soms wel en soms niet in het gebied. In 2003 werd wel voldaan aan de criteria voor een territorium maar lag de feitelijke nestplaats buiten het gebied. In 2017 en 2020 was een territorium te vinden in het dennen/eikenbos in de zuidwesthoek, al ontbraken in 2020 aanwijzingen dat hier ook daadwerkelijk genesteld werd. In 2023 was er een territorium (onder andere gebaseerd op alarmeren) in de zuidoosthoek van het gebied. In Nederland is de Buizerd sinds de jaren tachtig spectaculair toegenomen. De aantallen zijn op de hoge gronden inmiddels stabiel.

Wespendief: 1 territorium in 2023

Er waren voldoende waarnemingen om te voldoen aan de criteria van een territorium, maar balts werd niet gezien en er waren geen nestindicatieve waarnemingen. Vermoedelijk broedde de soort buiten het onderzochte gebied. Hetzelfde was het geval in 2020. Wespendieven werden al jaren geregeld in en om de visvijvers gezien, maar daaruit zijn geen trends af te leiden. Omdat het een uitermate lastig te inventariseren soort is, is het niet duidelijk of de soort in Nederland toe- of afnam, al wordt het laatste vermoedt.

Zwarte Wouw: 1 territorium 2023

In 2023 werd de eerste Zwarte Wouw op 20 maart opgemerkt. In de loop van het seizoen werd een nest gebruikt in de vork van een populier. Helaas werden er om onbekende reden geen jongen grootgebracht.

De soort broedde vanaf 2011 op de visvijvers. Gemiddeld bracht het paar 1,85 (0-3) jongen per jaar groot.

Jaar	Uitgevlogen jongen	Jaar	Uitgevlogen jongen
2011	2	2018	1
2012	0	2019	2
2013	1	2020	3
2014	3	2021	3
2015	2	2022	2
2016	3	2023	0
2017	2	Gem.	1,85

In Nederland werden tot en met 2010 alleen incidenteel broedgevallen of -pogingen geconstateerd. Vanaf 2011 ging het jaarlijks om 2 tot 5 paren.

Bruine Kiekendief: afwezig in 2023

Deze soort werd alleen in 2017 vastgesteld. De Bruine Kiek was de laatste 20 jaar incidentele op de visvijvers aanwezig. Op de oostelijke vijvers waren territoria bekend uit 2005 en 2008. Op de westelijke vijvers werden er naast het territorium in 2017 diverse waarnemingen in 2018 gedaan van vogels zonder dat er zekerheid was over een territorium.

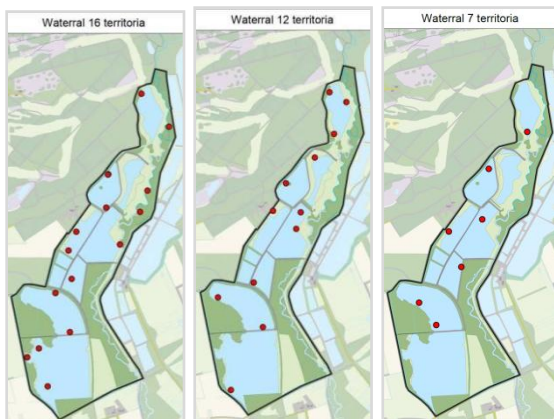
In Nederland namen de aantallen sinds 2000 gestaag af en werden de hoge gronden zo goed als verlaten. Die afname trad in de Kempen al eerder op en de laatste 20 jaren werden slechts incidenteel territoria vastgesteld.

Boomvalk: afwezig in 2023

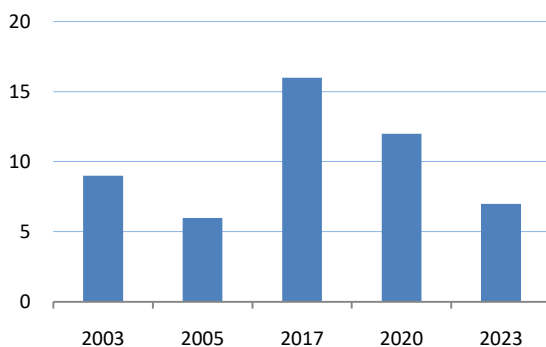
Hoewel er op 17 en 27 mei en 4, 6 en 9 juni Boomvalken werden gezien, leidde dat niet tot een territorium. In 2017 werden 2 territoria geregistreerd en in 2020 1 territorium. Vermoedelijk lagen de broedplaatsen overigens buiten het gebied en werd er bij de visvijvers alleen gejaagd.

In Nederland nam de broedpopulatie sinds eind jaren negentig gestaag af en ook in de Kempen was die afname goed merkbaar.

Waterral: 7 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

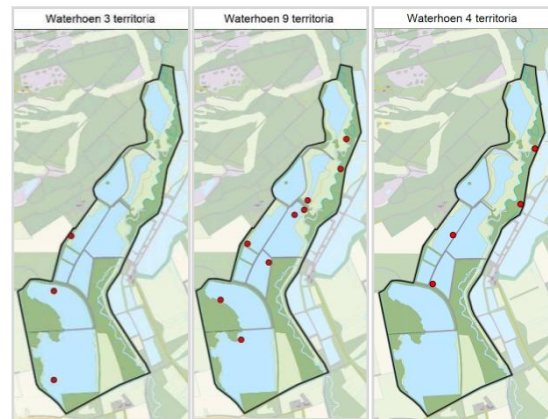

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

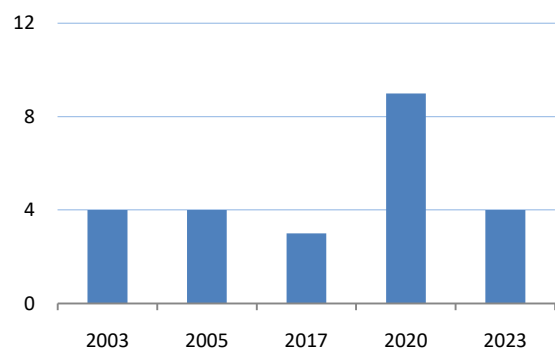
Waterrallen kwamen verspreid in het gebied voor. De ligging van de territoria varieerde behoorlijk tussen de jaren. Het is onbekend waarmee dat samenhangt.

Het aantal fluctueerde van jaar op jaar en leek na 2017 af te nemen. Op de oostelijke vijvers was in de periode 1996-2021 geen opvallende toe- of afname te bespeuren. In Nederland traden forse fluctuaties op zonder duidelijke trend, waarbij dips samenhangen met koud winterweer gevolgd door een droog voorjaar. Op de visvijvers is door het waterbeheer ook in droge jaren geschikt habitat te vinden.

Waterhoen: 4 territoria in 2023

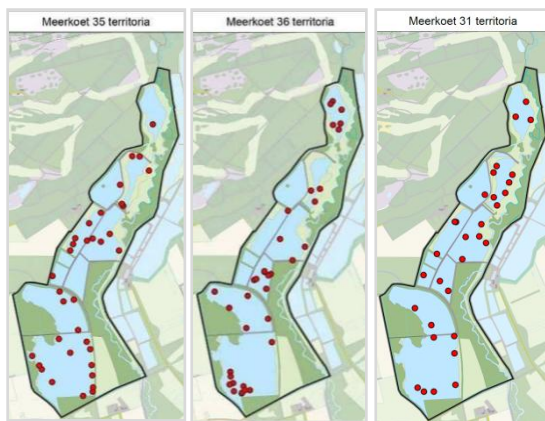
Verspreiding 2017-2020-2023.

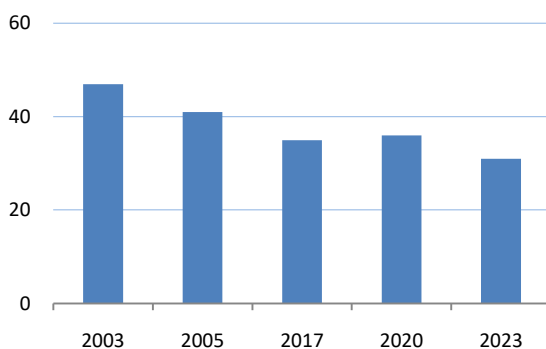
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Waterhoenen kwamen verspreid door het gebied voor, in rietkragen langs vijvers en in halfopen broekbos langs de Tongelreep. Het aantal territoria was voor een gebied als de visvijvers overigens opvallend laag. Door de jaren heen was het aantal stabiel met een uitschieter in 2020, die wellicht deels het gevolg was van een grotere inventarisatie-intensiteit in dat jaar (Waterhoenen hebben een verborgen levenswijze en de territoriumroep is onopvallend en wordt weinig geuit). Populatiefluctuaties waren kenmerkend voor Nederland als geheel, waarbij koude winters voor grote sterfte zorgden en droge voorjaren ongunstig waren.

Meerkoet: 31 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

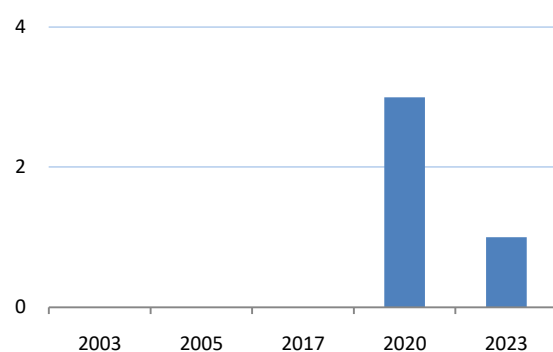
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Meerkoeten kwamen op vrijwel alle vijvers voor, waarbij de mate van clustering jaarlijks behoorlijk varieerde. Het aantal territoria nam geleidelijk wat af, van 47 in 2003 naar 31 in 2023. Op de oostelijke vijvers was de trend vergelijkbaar. In Nederland was de stand sinds circa 2000 stabiel mede dankzij het uitblijven van strenge winters.

Houtsnip: 1 territorium in 2023

Verspreiding 2020-2023 (afwezig in 2017).

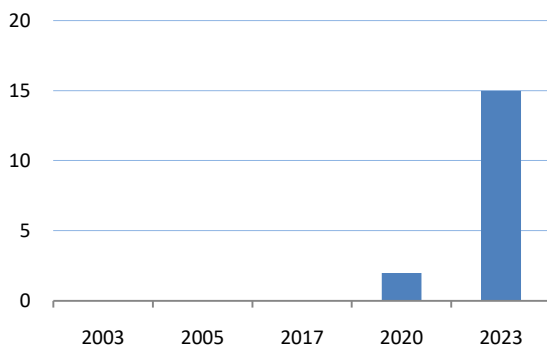
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

De Houtsnip werd voor het eerst in 2020 aangetroffen en daarna ook in 2023. De stippen vertellen waar baltsvluchten van mannetjes zijn ingetekend en niet waar de vogels broeden. In Nederland nam de soort sinds circa 1995 langzaam toe en dat leek ook in de Kempen het geval te zijn. Omdat het extreem lastig is om te bepalen hoeveel territoriale Houtsnippen er zijn is een slag om de arm bij het interpreteren van aantalsveranderingen op zijn plaats.

Kokmeeuw: 15 territoria in 2023

Ligging kolonies 2020-2023 (afwezig in 2017).

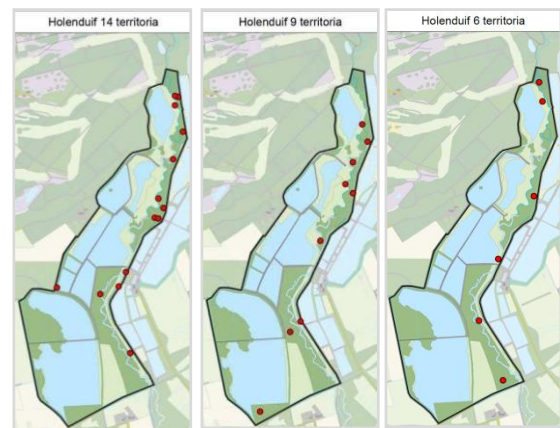

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

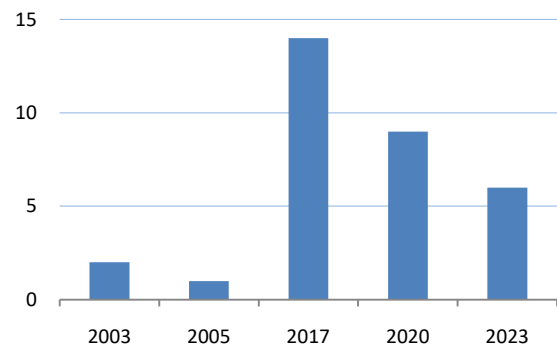
In 2020 en 2023 was een kleine kolonie te vinden in de open rietzone in de zuidwesthoek van de zuidelijke vijver. In 2020 ging het om 2 territoria, in 2021 10, 2022 minstens 30 en in 2023 om naar schatting 15. In het verleden was de kolonie omvangrijker: 280 in 2013, tientallen in 2015, 115 in 2016, 117 in 2018 en 'grote kolonie' in 2019. Deze gegevens illustreren dat een niet-jaarlijkse monitoring-cyclus bij sommige soorten onvoldoende is om een goed beeld te krijgen van populatiedynamiek en gebiedspotenties, al valt niet uit te sluiten dat verschillen in methodiek en interpretatie ook een rol spelen.

In Nederland nam de Kokmeeuw als broedvogel sinds de jaren '80 gestaag af en reesterde rond 2020 nog maar 40% van het aantal paren in 1990. Oorzaken waren voedselgebrek (o.a. door verdroging, vermessing en afdekken van vuilstorplaatsen) en predatie van eieren en jongen. In de Kempen nam de soort nog veel sterker af en momenteel reesteert minder dan 2% van het aantal eind jaren '80/begin '90.

Holenduif: 6 territoria in 2023

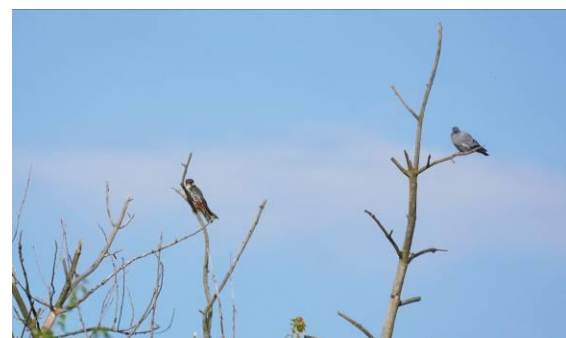
Verspreiding 2017-2020-2023.

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

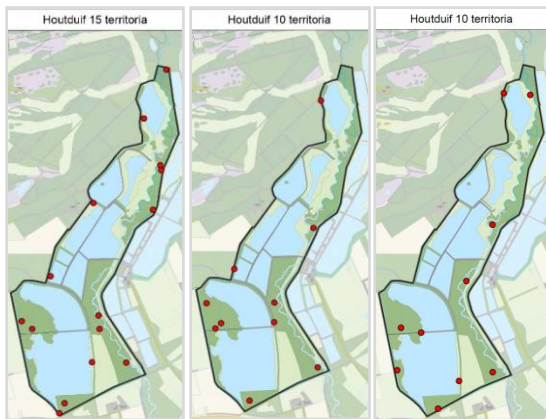
Holenduiven kwamen vrijwel uitsluitend langs de Tongelreep voor. Daar zijn in de populieren veel geschikte nesthopen te vinden dankzij het aftakelingsproces van de bomen en het hakwerk van spechten.

Ten opzichte van 2003-2005 was het aantal in 2017 fors gestegen maar daarna nam het aantal territoria af. Wellicht is desintegratie en omvallen van de populieren door het voortgaande aftakelingsproces hier debet aan. In Nederland was de stand vanaf circa 2000 stabiel, maar sinds circa 2015 nam het aantal fors toe.

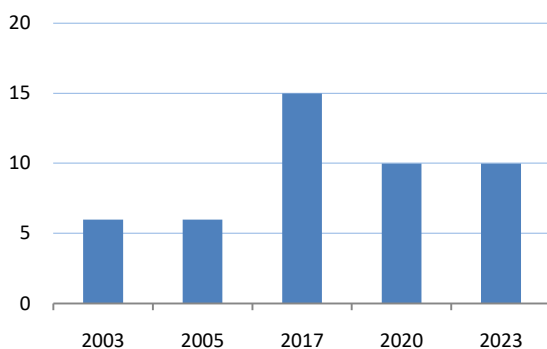

Boomvalk en Holenduif, 9 mei 2021

Houtduif: 10 territoria in 2023

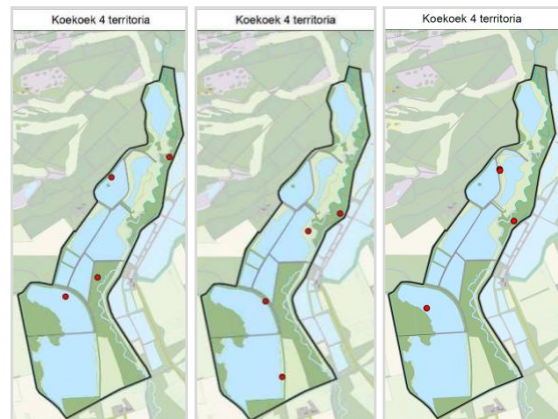
Verspreiding 2017-2020-2023.

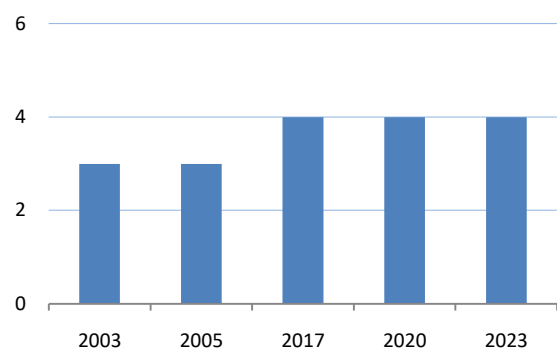
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Houtduiven kwamen verspreid over het gebied voor in bossen en bosschages, maar niet in begroeiing op de dijken tussen de vijvers. De dichtheid was relatief laag. Het aantal territoria was in 2003-2005 gering waarna er een piek was in 2017. In de twee onderzoeksjaren daarna laag het aantal weer wat lager. Op landelijk niveau nam de soort tot ca 2015 af om daarna weer toe te nemen. De toename kwam vooral door uitbreiding in stedelijk gebied.

Koekoek: 4 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

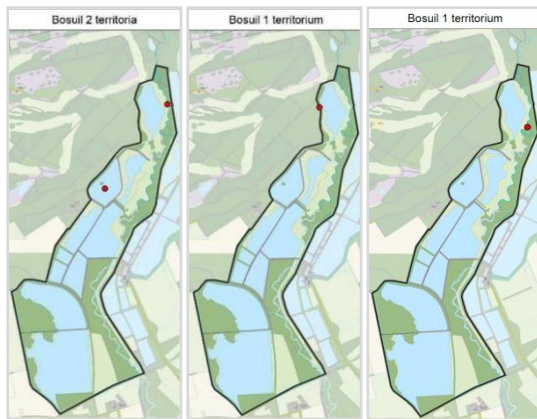
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

De soort kwam verspreid in het gebied voor. Koekoeken hebben grote territoria en de stippen zeggen daarom niets over terrein-gebruik en habitatvoorkeur. Voor Koekoeken met een Kleine Karekietenvoorkeur is het gebied een walhalla.

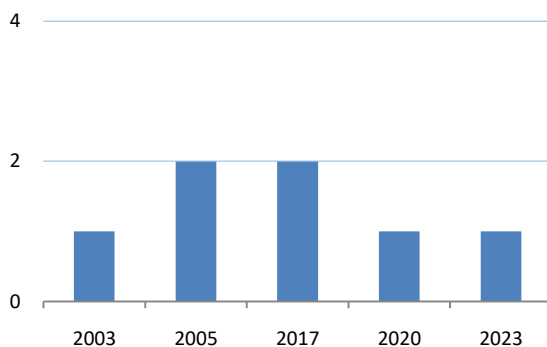
De jaarlijkse aantallen ontlopen elkaar nauwelijks en zijn stabiel. In Nederland nam de Koekoek sinds 1985 of eerder flink af en was sindsdien stabiel met de laatste jaren wellicht een kleine toename.

Bosuil: 1 territorium in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

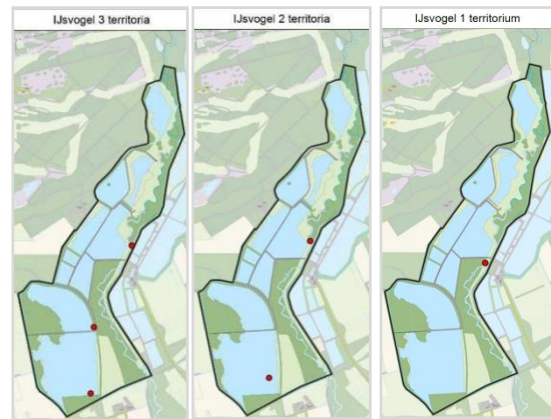

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

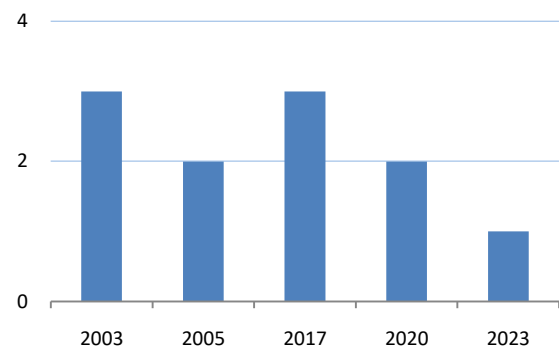
Jaarlijks kwamen 1-2 territoria voor aan de randen van het gebied, in diverse bostypen. De territoria lagen grotendeels buiten het onderzochte gebied en aan de locatie van de stippen kan dan ook geen waarde gehecht worden.

In Nederland nam de Bosuil in de vorige eeuw spectaculair toe en dat was ook in de Kempen het geval. Na stabilisatie in de jaren '00 en '10 nam landelijk het aantal de laatste jaren weer flink toe.

Ijsvogel: 1 territorium in 2023

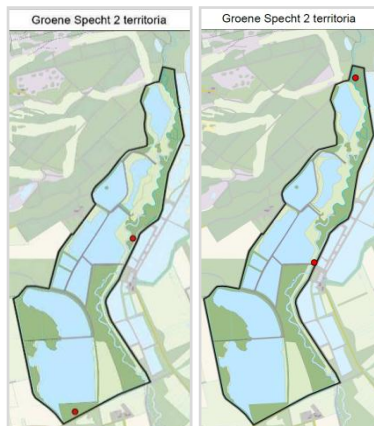
Verspreiding 2017-2020-2023.

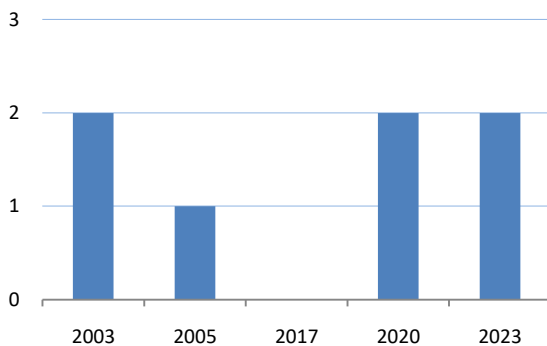
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Jaarlijks werden 1-3 territoria op de westelijke vijvers geregistreerd, maar omdat er geen nesten gevonden werden was het lastig om tot precieze aantallen te komen. De aantallen zijn te klein om een trend vast te stellen. In Nederland is de soort ten opzichte van de vorige eeuw fors toegenomen. Flinkke fluctuaties kwamen voor als gevolg van omvangrijke sterfte bij streng winterweer.

Groene Specht: 2 territoria in 2023

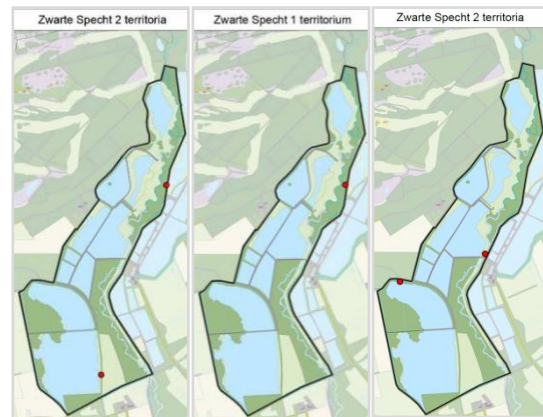
Verspreiding 2020-2023 (afwezig in 2017).

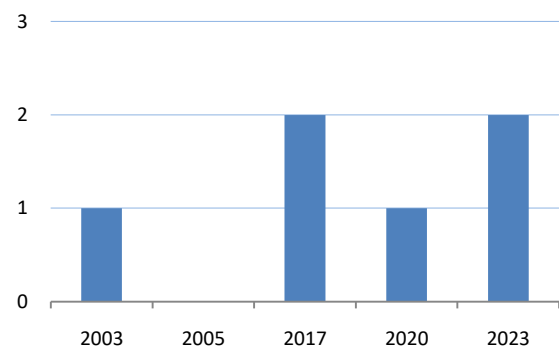
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Groene Spechten werden alleen aan de randen van het gebied aangetroffen. De vogels hebben grote territoria zodat de stiplocatie weinig zegt over de habitatkeuze. De aantallen zijn klein en er is geen trend uit te halen. In Nederland verdween de Groene Specht tussen 1975 en 2000 uit grote aaneengesloten bosgebieden op de zandgronden. Sinds 1990 nam de Nederlandse populatie gestaag en fors toe. Na lang aanhoudende sneeuwperiodes namen de aantallen wat af maar herstelden daarna snel.

Zwarte Specht: 2 territoria 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Zwarte Spechten hebben grote territoria en werden hoofdzakelijk aan de randen van het gebied aangetroffen. Net als bij de Groene Specht zeggen de locaties van de stippen weinig over de habitatkeuze. Uit de kleine aantallen is geen trend af te leiden. In Nederland nam de stand vanaf ca 1990 wat af al leek die de afgelopen jaren weer wat toe te nemen.

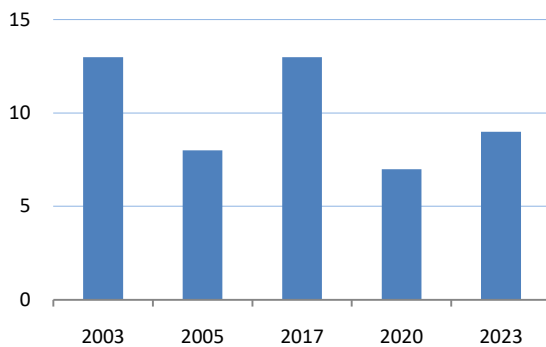

Zwarte Specht op zoek naar voedsel, 2 maart 2021

Grote Bonte Specht: 9 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

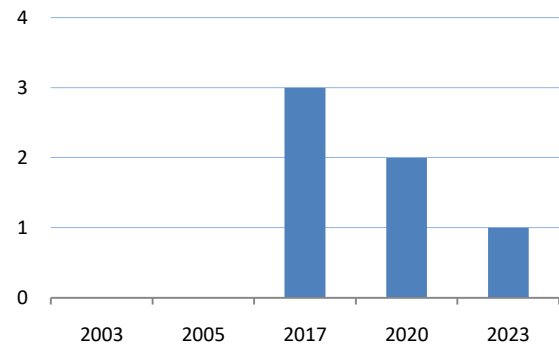
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Ofschoon deze specht in allerlei bostypen en ook lanen broedt, was er een voorkeur voor het bos langs de Tongelreep waar het vele dode hout van aftakelende populieren ideale foerageer- en nestplaatsen bood. Het aantal territoria was overigens vergeleken met andere bosrijke gebieden in de Kempen laag. Er waren wat fluctuaties maar zonder een duidelijke trend. Op de oostelijke vijvers was sprake van een geleidelijke toename met een terugval in het laatste onderzoeksjaar (2021). In Nederland nam de soort al tientallen jaren gestaag en fors toe. Ouder en gevarieerder bos met meer dood hout paken gunstig uit.

Middelste Bonte Specht: 1 terr. in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

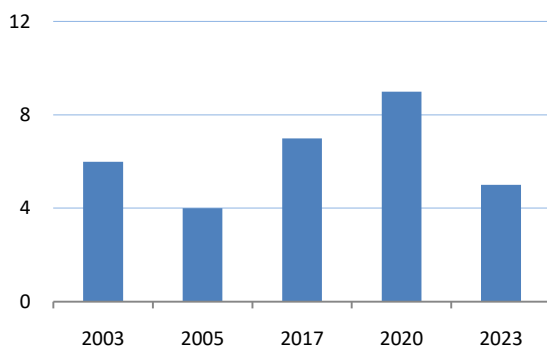
De 'mibo' prefereerde populieren die in het aftakelende bos langs de Tongelreep volop te vinden waren.

Op de visvijvers werden de eerste mibo's in 2012 gevonden. De aantallen waren te klein om in het gebied van een trend van afname na 2017 te spreken. In Nederland en de Kempen nam de soort sinds circa 2005 spectaculair toe dankzij een uitdijende populatie in landen om ons heen én door ouder en gevarieerder bos met meer dood hout in ons land. Die toename is vermoedelijk nog niet ten einde.

Kleine Bonte Specht: 5 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

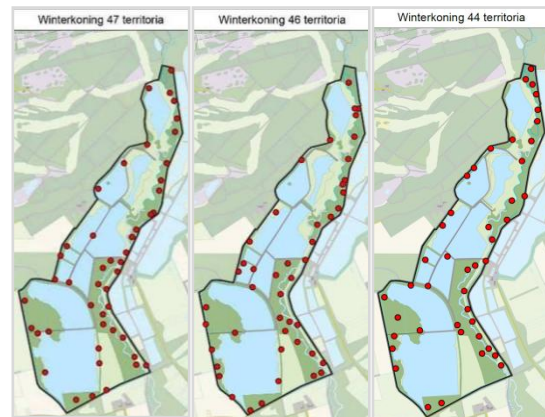

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

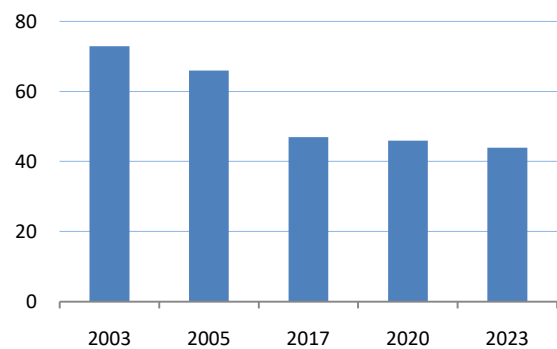
De Kleine Bonte Spechten hadden een voorkeur voor loofhout langs de Tongelreep, al kwamen her en der ook vogels voor in gemengde percelen en houtwallen nabij of langs bos.

Uit de aantalsontwikkeling in het gebied is geen eenduidige trend af te leiden, al zijn er wel redelijke forse fluctuaties. Dit komt overeen met het beeld op de oostelijke vijvers vanaf 2005. In Nederland nam de soort sinds 1985 fors toe en in de Kempen was dit zelfs spectaculair te noemen. Net als bij Grote en Middelste Bonte was dit te danken aan ouder wordend en gevarieerder bos met meer dood hout.

Winterkoning, 44 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

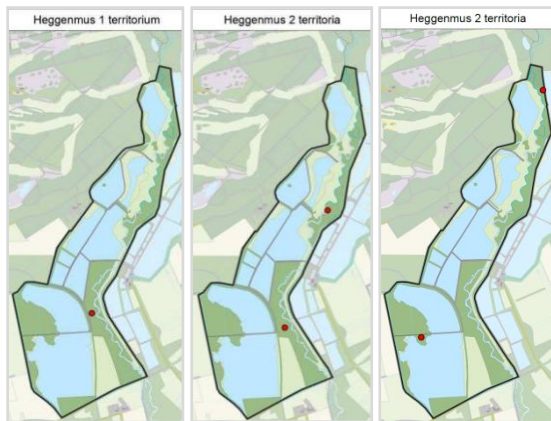

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

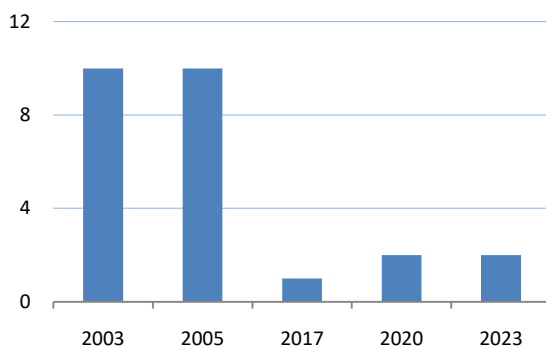
Winterkoningen kwamen in veel habitats voor, mits er opgaande begroeiing aanwezig was. De grootste aantallen en dichtheden waren te vinden in het loofbos langs de Tongelreep. Langs dijken *tussen* vijvers kwam de soort bijna niet voor.

De soort nam ten opzichte van 2003-2005 wat af maar het aantal was daarna stabiel. In Nederland nam het aantal tot circa 2005 fors toe. Daarna bleef het aantal redelijk stabiel, wel met stevige klappen na winterse periodes met vorst en sneeuw.

Heggenmus: 2 territoria in 2023

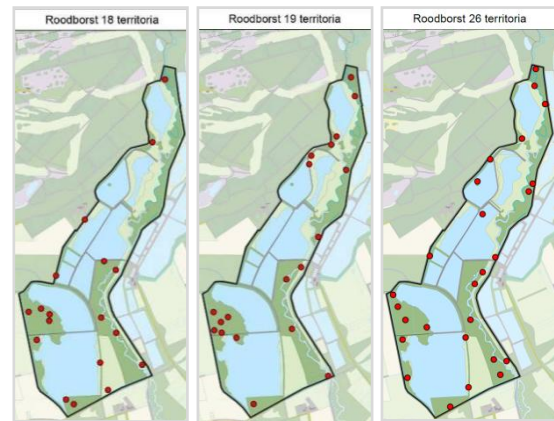
Verspreiding 2017-2020-2023.

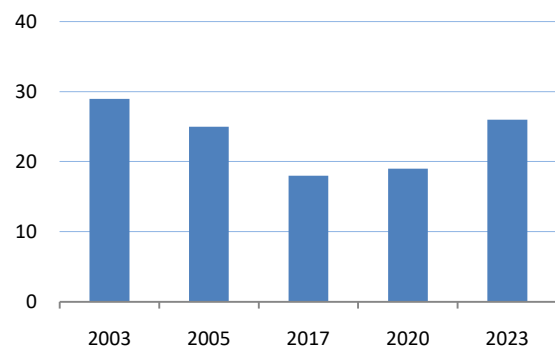
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

De Heggenmus broedde in randen van bos en struweel en in dijkbegroeiing, maar is nu vrijwel verdwenen nadat in 2003-2005 een redelijk aantal territoria aangetroffen werd. Ook op de oostelijke vijvers was sprake van een afname. Het is niet duidelijk wat hier de oorzaak van is. Landelijk nam de stand sinds 1990 wellicht iets af, met flinke schommelingen die deels samenhangen met koudere winters.

Roodborst: 26 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

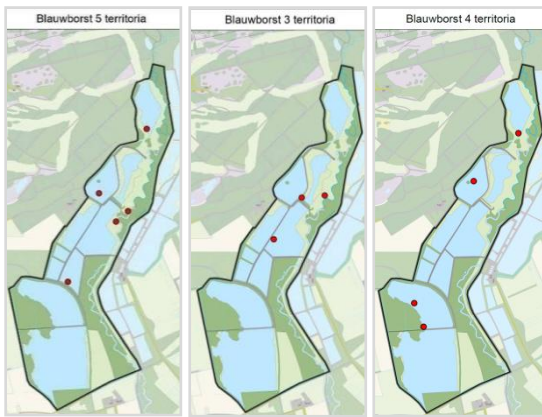
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Roodborsten zaten verspreid door het gebied met lokaal clusters van territoria. Dijken tussen vijvers werden grotendeels gemeden. Het totaal aantal nam na 2003-2005 wat af maar was in 2023 weer terug op het 'oude' niveau. De landelijke populatie was lange tijd min of meer stabiel (met dips na streng winterweer) en nam de laatste jaren toe.

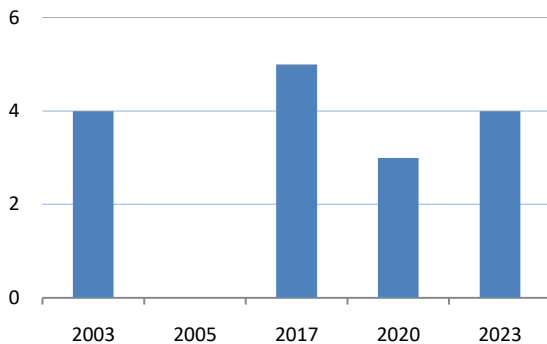
Nachtegaal: afwezig in 2023

In 2017 werd een territorium geregistreerd. In Nederland bleef de populatie sinds ca 1995 min of meer stabiel, maar op de zandgronden was sprake van een enorme achteruitgang. In de Kempen was die afname met 98% in de periode 1975-2001 ronduit dramatisch. Tegenwoordig is de Nachtegaal in de Kempen met minder dan 20 territoria een zeldzame broedvogel.

Blauwborst: 4 territoria in 2023

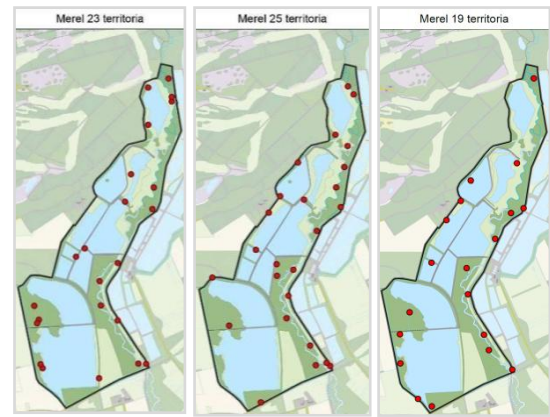
Verspreiding 2017-2020-2023.

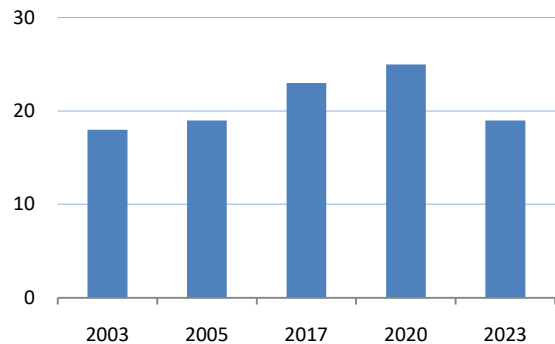
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

De soort kwam dun gezaaid voor op vochtige plekken met wilgenstruweel. Het aantal territoria fluctueerde zonder duidelijke trend van toe- of afname. Dit was op de oostelijke vijvers ook het geval. In Nederland nam de Blauwborst spectaculair toe en die populatiegroei is nog niet ten einde. In de Kempen was die groei overigens aanzienlijk geringer en was eerder sprake van herbezetting van gebieden die voorheen door ontwatering ongeschikt waren geworden, aangevuld met vogels die profiteerden van natuurontwikkeling in beekdalen.

Merel: 19 territoria in 2023

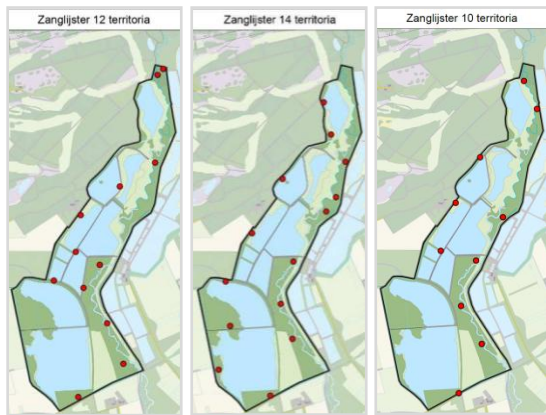
Verspreiding 2017-2020-2023.

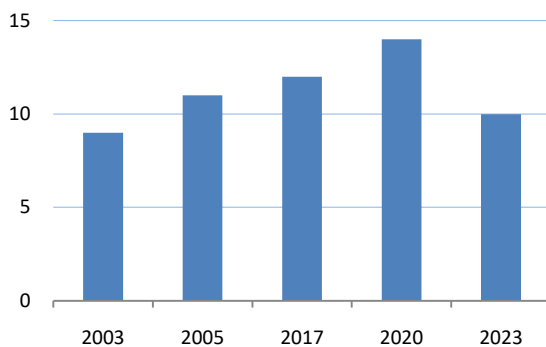
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Merels kwamen verspreid door het gebied voor, met de grootste aantallen in het loofbos en struweel langs de Tongelreep al was dat in 2023 minder het geval. De ontwikkeling van de aantallen leek te duiden op een toename, maar in 2023 was het aantal weer wat lager zodat door de bank genomen niet van een duidelijke toe- of afname gesproken kan worden. Ook op de oostelijke vijvers was dat ook het geval. Nederlandse gegevens laten een stabiel aantal zien tot circa 2015 en daarna een duidelijke afname die wellicht te maken heeft met enkele droge voorjaren.

Zanglijster: 10 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Zanglijsters prefereerden opgaand hout (zowel dicht als open bos) en met bomen begroeide dijken tussen de vijvers. De aantallen namen tot en met 2020 toe wat in lijn was met de landelijke trend. In 2023 was het aantal daarentegen wat lager. Op de oostelijke vijvers was het aantal Zanglijsters al lange tijd stabiel.

Sprinkhaanzanger: afwezig in 2023

Tijdens de onderzoeksjaren werd deze soort alleen in 2005 (1 territorium) en 2017 (2 territoria) aangetroffen. De twee territoria in 2017 bevonden zich in een open, nat gedeelte met wilgen.

In Nederland nam de soort lange tijd gestaag toe, maar de laatste jaren nam het aantal weer wat af al zijn er soms flinke fluctuaties van jaar op jaar.

Snor: 1 territorium in 2023

Verspreiding 2023 (afwezig in 2017-2020).

Van 14 mei t/m 7 juni werd een Snor gehoord in de uiterste zuidwesthoek van het gebied. Deze eeuw was de Snor op de visvijvers alleen bekend uit 2001 en 2015, in beide gevallen op de oostelijke vijvers.

In Nederland zit de Snor sinds circa 2015 in de lift, maar op de zandgronden komt de soort vrijwel niet meer voor.

Rietzanger: 2 territoria in 2023

Verspreiding 2023 (afwezig in 2017-2020).

De Rietzanger werd tijdens de onderzoeksjaren alleen in 2005 (1 territorium) en 2023 (2 territoria) aangetroffen.

Al decennia lang nam het aantal Rietzangers in Nederland spectaculair toe na een eerdere inzinking in de jaren '70 en '80. Die toename was ook op de zandgronden merkbaar, maar wel in veel kleinere aantallen.

Cetti's Zanger: 8 territoria in 2023

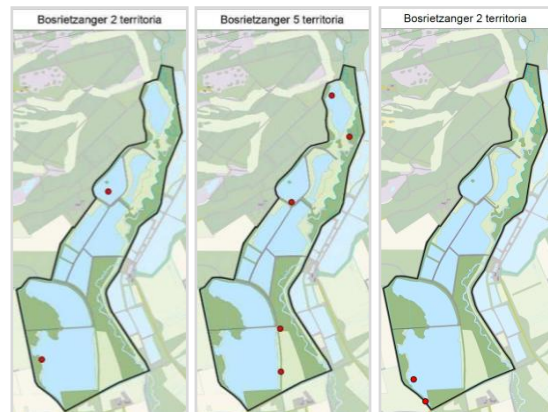
Verspreiding 2023 (afwezig in 2017-2020).

Tijdens de onderzoeksjaren werd de soort voor het eerst in 2023 vastgesteld en meteen met 8 territoria. Die waren verspreid in het gebied te vinden.

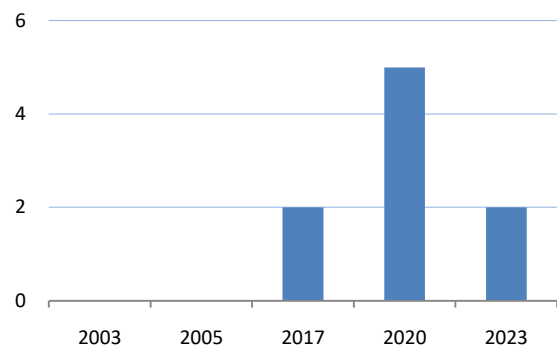
In werkelijkheid verliep de toename iets geleidelijker. In 2019 werd de Cetti's Zanger voor het eerst op de Visvijvers Valkenswaard aangetroffen, in het oostelijke deel. In dat deel werden in 2020 4 territoria geteld. In 2021 waren er 9-10 territoria op de visvijvers waarvan enkele in het westelijk deel. In 2022 waren er minstens 5-7 territoria waarvan 4 in het westelijke deel. Topjaar was 2023 met naast de 8 territoria in het westelijk deel ook nog 4 territoria in het oostelijke deel, al is niet helemaal uitgesloten dat hier een kleine overlap van 1-2 territoria bij zit.

Vanaf 2005 nam de soort in Nederland spectaculair toe, met inmiddels grote aantallen territoria in de Biesbosch en het Deltagebied. Die toename leidde ook tot steeds meer vestigingen elders waaronder de Kempen.

Bosrietzanger: 2 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Bosrietzangers kwamen verspreid door het gebied voor in ruige vegetatie aan de rand van vijvers en sloten, en in nattere delen met riet en wilgen. Het gebied lijkt ideaal voor de soort maar desondanks werden er in de loop der jaren maar enkele territoria geregistreerd. Dat kan deels ook te maken hebben met de late aankomst in hun broedgebieden, waardoor ze met reguliere inventarisaties zoals BMP makkelijk gemist of onderschat kunnen worden.

In Nederland is de soort sinds ca 1990 toegenomen, al komen lokaal grote aantalschommelingen voor die samenhangen met de waterstand en het terreinbeheer.

Grote Karekiet: 2 territoria in 2023

Verspreiding 2023 (afwezig in 2017-2020).

Het was in 2023 een ongekend goed jaar voor Grote Karekieten op de visvijvers. Naast de 2 territoria op de westelijke vijvers waren er ook 2 op de oostelijke vijvers.

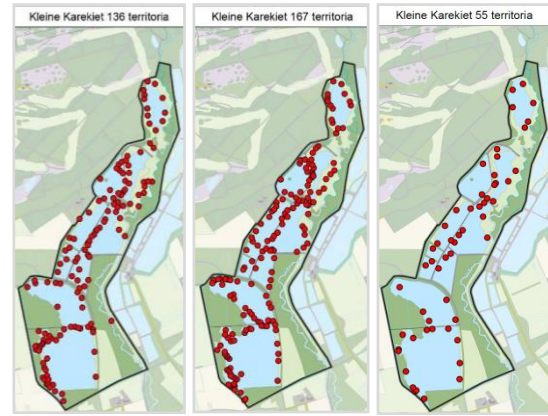
Deze eeuw zijn er maar enkele territoria van de visvijvers bekend. In 2017 was er een territorium aan de rand van de zuidelijke plas op de westelijke vijvers. Op de oostelijke vijvers was in 2019 een territorium en in 2020 een paar dat succesvol broedde.

De 4 territoria in 2023 zijn opvallend omdat de soort in Nederland al meer dan een halve eeuw afneemt. Die afname bedroeg in de periode 1975-2015 maar liefst 97%.

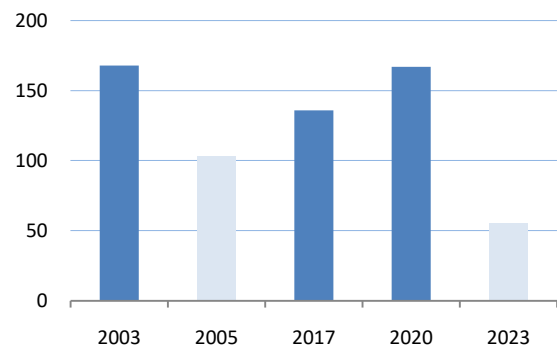

Grote Karekiet, 3 juni 2020

Kleine Karekiet: >55 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

Aantalsontwikkeling 2003-2023. Lichtblauw zijn jaren zonder 'waadpaksessies'.

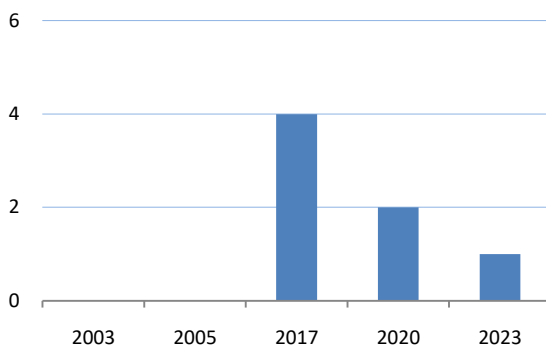
Op de visvijvers, en dat geldt zowel voor de westelijke als de oostelijke vijvers, is de Kleine Karekiet veruit de talrijkste broedvogelsoort. Overal waar riet staat komen ze voor en ze kunnen dan in zeer hoge dichtheden voorkomen. Bij 'gewoon' inventariseren worden de aantallen fors onderteld en daarom werden in 2003, 2017 en 2020 extra 'waadpaksessies' gehouden waarbij de rietkragen vanuit het water geteld werden. In 2005 en 2023 waren die sessies er niet en dat is meteen terug te zien in de aantallen. Desondanks is het opvallend dat het aantal in 2023 wel héél laag was. Komt dat door het verdwijnen van riet door ganzenvraat? Of schoot de inventarisatie tekort?

Kijkend naar de jaren mét waadpaksessies waren de aantallen vrij stabiel. Dat was ook op de oostelijke vijvers het geval, al leek daar een lichte daling op te treden. In Nederland bleef het aantal over de afgelopen decennia min of meer gelijk, met een kleine toename in de laatste tien jaar.

Grasmus: 1 territorium in 2023

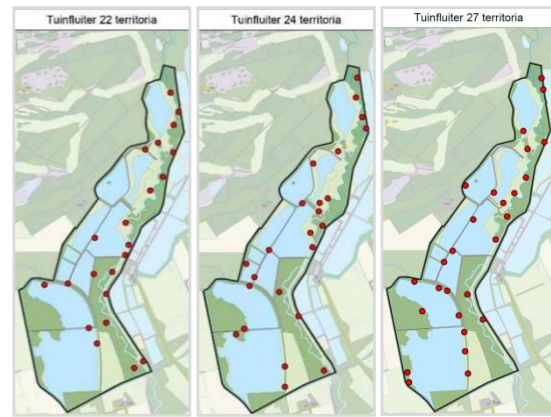
Verspreiding 2017-2020-2023.

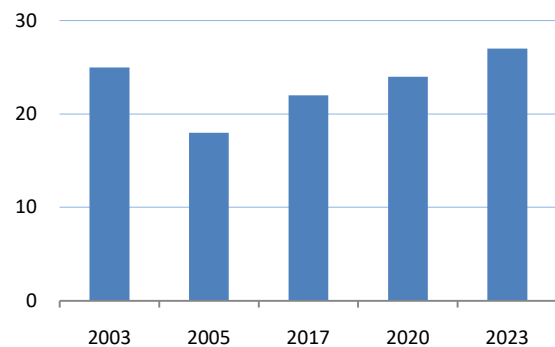
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

De Grasmusterritoria kwamen verspreid door het gebied voor in ruigtes aan de rand van vijvers. De soort werd hier voor het eerst in 2017 als broedvogel vastgesteld en het wordt afwachten of dit een permanente vestiging is. Het open kappen van de dijken leek gunstig te zijn. Dat gold ook voor de oostelijke vijvers waar de Grasmus nog steeds toeneemt, in tegenstelling tot de westelijke vijvers waar in 2023 nog maar 1 territorium aanwezig was. In Nederland nam de soort de afgelopen decennia gestaag toe na een desastreuze afname in de jaren '60 als gevolg van droogte in de Sahelzone waar de vogels overwinteren.

Tuinfluiser: 27 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

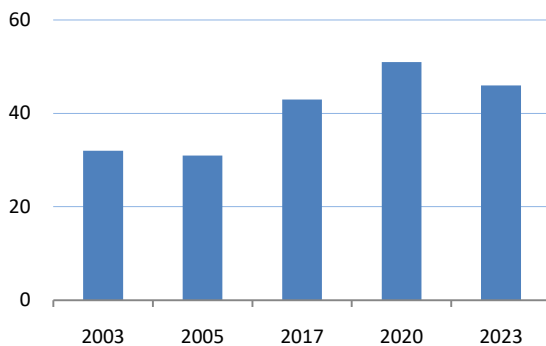
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Tuinfluiters prefereerden jonge loofbegroeiing en struwelen en kwamen verspreid in het gebied voor. Op de kaarten zijn flinke jaarlijkse verschillen in verspreiding te zien, maar het totaal aantal territoria bleef redelijk constant. Op de oostelijke vijvers was eveneens sprake van een geleidelijk toename. In Nederland is de stand al jarenlang stabiel.

Zwartkop: 46 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

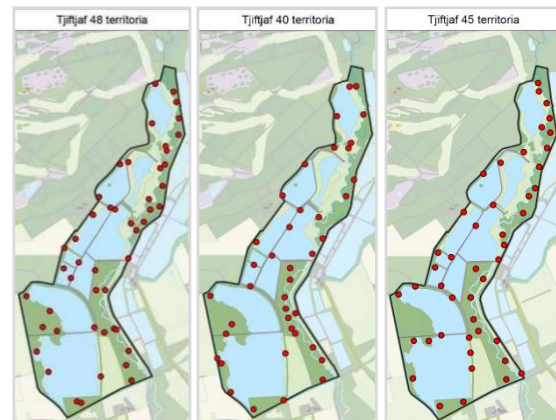

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

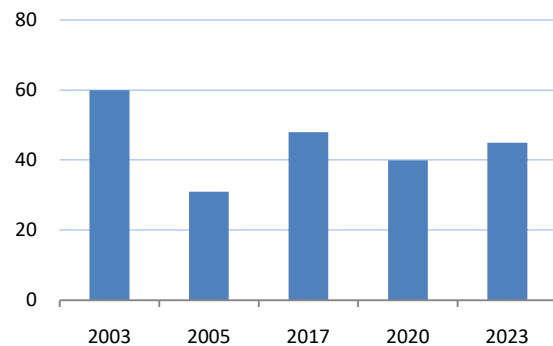
Zwartkoppen kwamen overal voor waar opgaand loofhout te vinden is, van lichte begroeiing op dijken, tot aan open en dicht loofbos langs de Tongelreep waar de grootste aantallen te vinden waren.

De populatie nam aanvankelijk wat toe maar in 2023 was sprake van een kleine daling. Een vergelijkbaar patroon, maar wel op andere momenten in de tijd, was zichtbaar op de oostelijke vijvers. In Nederland nam de soort decennia lang toe, en dat lijkt nog niet ten einde te zijn, maar dat heeft vooral te maken met de toename van loofhout in laag Nederland.

Tjiftjaf: 45 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

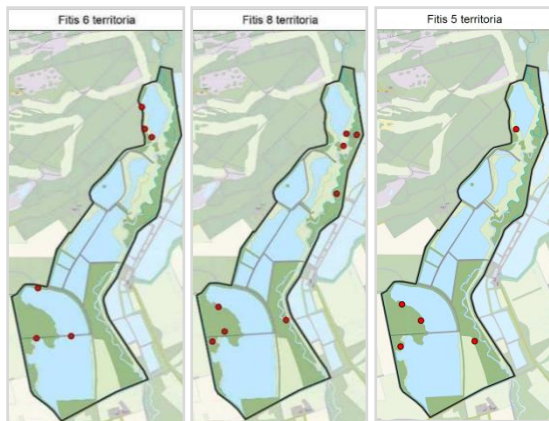

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

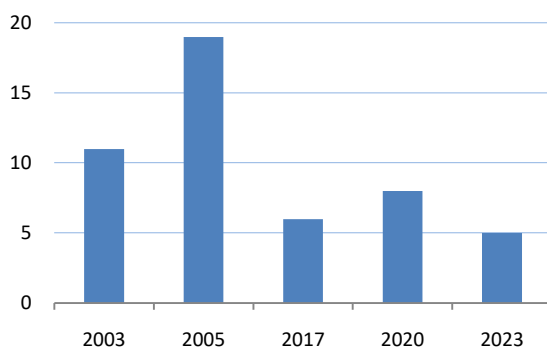
Habitatkeuze en verspreiding van de Tjiftjaf in het gebied lijken veel op die van de Zwartkop. In 2017 was er een opvallende concentratie langs het noordelijk deel van de Tongelreep en in 2020 in het zuidelijk deel, terwijl in 2023 de verspreiding veel gelijkmatiger was.

De aantallen fluctueerden zonder duidelijke trend. Op de oostelijke vijvers was sprake van een toename t/m 2012 en daarna afname. In Nederland nam de soort al tientallen jaren toe, met name door de toename van loofhout in laag Nederland. De laatste jaren leek de toename van Tjiftjaffen wat af te vlakken.

Fitis: 5 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

De soort prefereerde wilgenstruweel aan de randen van tamelijk droog gemengd bos, en halfopen struweel aan de rand van beekbegeleidend bos.

In 2003 en met name 2005 waren er aanzienlijk meer Fitissen in het gebied dan in de jaren vanaf 2017. De reden hiervoor is niet duidelijk. Op de oostelijke vijvers is sinds de eerste telling in 2005 sprake van een gestage afname. Ook in Nederland nam de soort, met wat pieken en dalen, gestaag af.

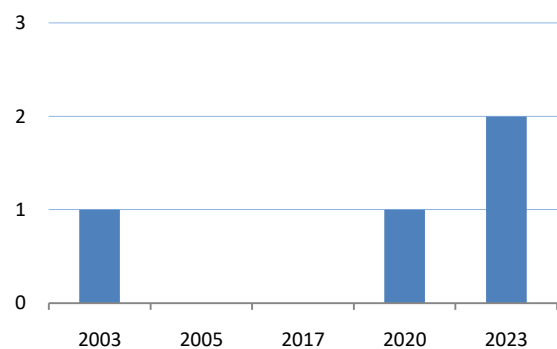
Goudhaan: afwezig in 2023

De soort werd alleen in 2005 en 2017 vastgesteld, in beide jaren met 1 territorium. In de naaldbossen bij de oostelijke vijvers was de Goudhaan redelijk algemeen, maar nam wel gestaag af wat ongetwijfeld voor een deel door de kap van naaldbos kwam. In Nederland is sinds circa 2005 ook sprake van een afname, overigens met enorme fluctuaties.

Grauwe Vliegenvanger: 2 terr. in 2023

Verspreiding 2020-2023 (afwezig in 2017).

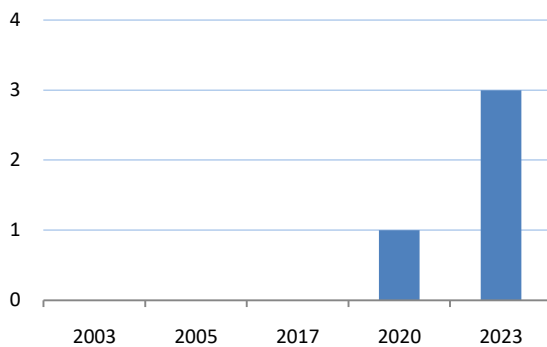
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Het was opmerkelijk dat er bijna geen territoria gevonden werden in het loofbos langs de Tongelreep, al moet wel worden opgemerkt dat Grauwe Vliegenvangers makkelijk kunnen worden gemist. De aantallen zijn te gering om een trend te kunnen duiden. Op de oostelijke vijvers zijn de aantallen eveneens klein en vertonen, op een zeer merkwaardige positieve uitschieter in 2018 na, geen trend van toe- of afname. In Nederland nam het aantal Grauwe Vliegenvangers lange tijd af, maar sinds circa 2015 is de stand min of meer stabiel.

Bonte Vliegenvanger: 3 territoria in 2023

Verspreiding 2020-2023 (afwezig in 2017).

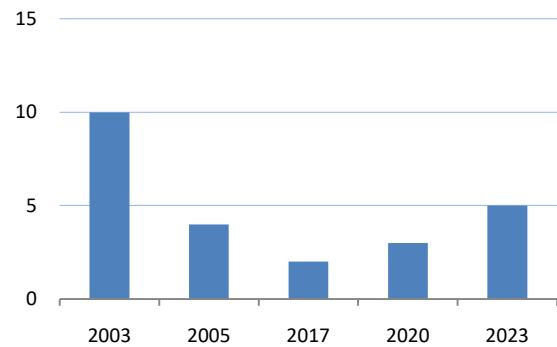
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

De drie Bonte Vliegenvangerterritoria in 2023 kwamen verspreid voor. Er was ten opzichte van eerdere jaren sprake van een bescheiden toename. Op de oostelijke vijvers was in 2015 en met name 2018 een veel grotere toename te zien, maar daarna daalde het aantal weer naar een laag niveau. De landelijke populatie nam sinds circa 2010 fors toe, overigens zonder opvallende piek in 2018. In de Kempen was de toename in de afgelopen decennia zelfs ronduit spectaculair te noemen, met topaantallen in 2023.

Staatmees: 5 territoria in 2023

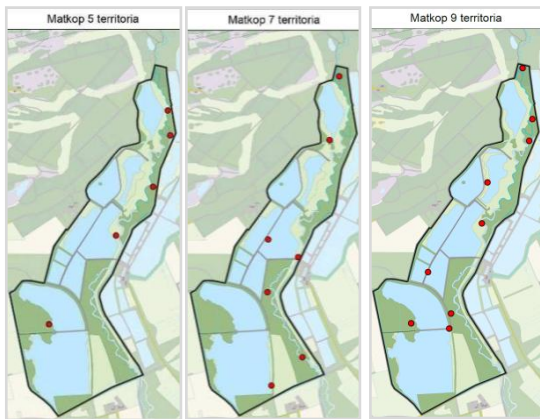
Verspreiding 2017-2020-2023.

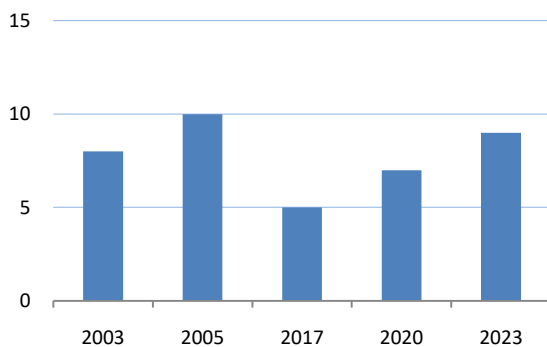
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Staatmezen kwamen verspreid door het gebied voor, overigens op locaties die bijna altijd van jaar op jaar wisselden. In 2003 waren aanzienlijk meer Staatmezen aanwezig, maar wellicht was dat een eenmalige uitschieter. Vanaf 2005 was het aantal territoria gering en ogenschijnlijk vrij stabiel, zonder duidelijke trend. De oostelijke vijvers laten iets afnemende aantallen zien. In Nederland namen de aantallen tot circa 2010 fors toe en vervolgens fors af.

Matkop: 9 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

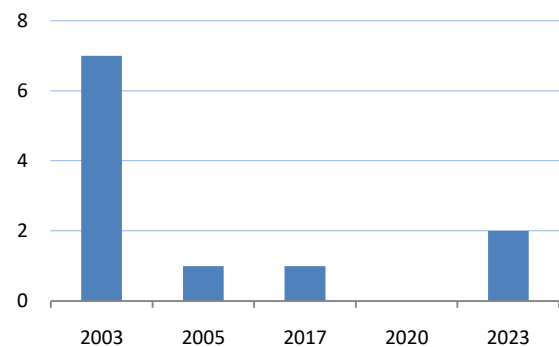
De Matkop kwam verspreid in het gebied voor, met van jaar op jaar wisselende locaties van de territoria. Ze prefereerden dijken en randen van bossen met zachte houtsoorten zoals wilgen en berken.

De aantallen fluctueren van jaar op jaar en laten geen duidelijke trend zien, dit in tegenstelling tot de oostelijke vijvers waar een afname en daarna stabilisering te zien is. In Nederland nam de soort sedert circa 1990 gestaag en fors af.

Kuifmees: 2 territoria in 2023

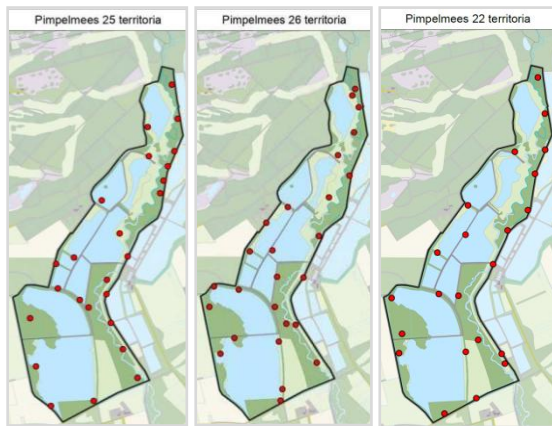
Verspreiding 2017-2023 (afwezig in 2020).

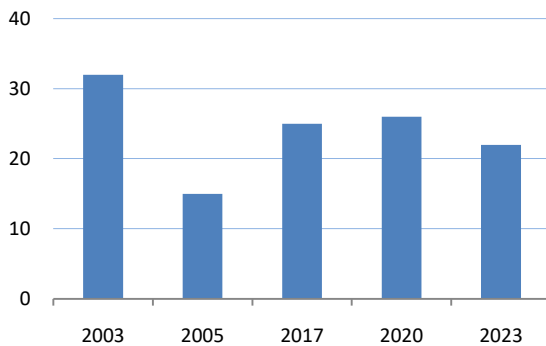
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Kuifmezen kwamen voor in gemengd bos en elzen-berkenbroekbos. Aan de westkant werd in 2003 een strook naaldbos geteld (in de jaren daarna niet) waar 4 territoria zaten. De aantallen zijn te gering om een trend te kunnen bepalen. Het aantalsverloop op de oostelijke vijvers is stabiel met wat fluctuaties. De Nederlandse populatie nam vanaf circa 1990 af maar bleef sinds circa 2005 stabiel of nam wellicht iets toe.

Pimpelmees: 22 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

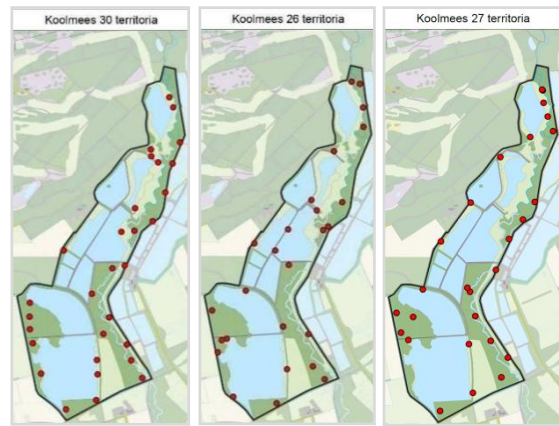

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

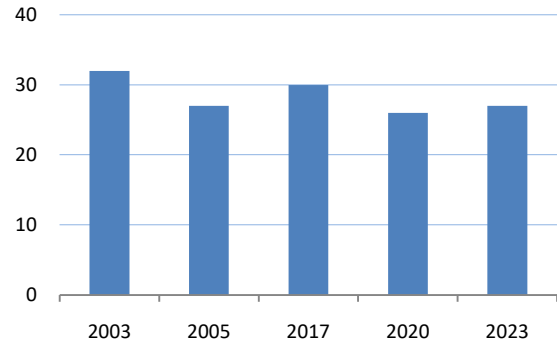
De soort kwam verspreid in het gebied voor met een voorkeur voor wat dichtere loofbos, maar was ook te vinden op dijken met een flinke loofbegroeiing.

De aantallen fluctueren wat (2005 valt met een laag aantal uit de toon) zonder een duidelijke trend van toe- of afname. Op de oostelijke vijvers zijn de aantallen eveneens vrij stabiel. In Nederland nam de populatie in de afgelopen decennia gestaag toe door het ouder worden van bos en de toename van groen in laag Nederland.

Koolmees: 27 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

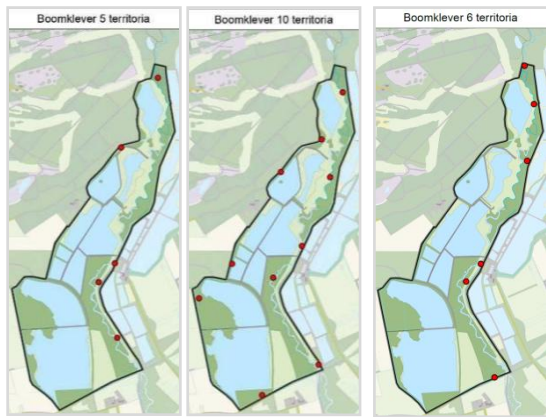

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

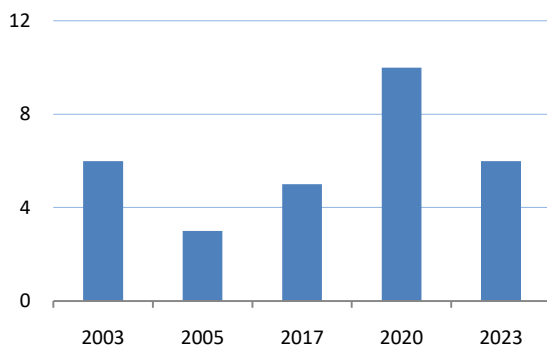
Net als Pimpelmezen kwamen Koolmezen verspreid voor, met een voorkeur voor dichtere loofbos al kwamen ze ook op dijken met voldoende loofhout voor.

De aantallen waren stabiel wat ook op de oostelijke vijvers het geval was. In Nederland nam de populatie geleidelijk aan toe.

Boomklever: 6 territoria in 2023

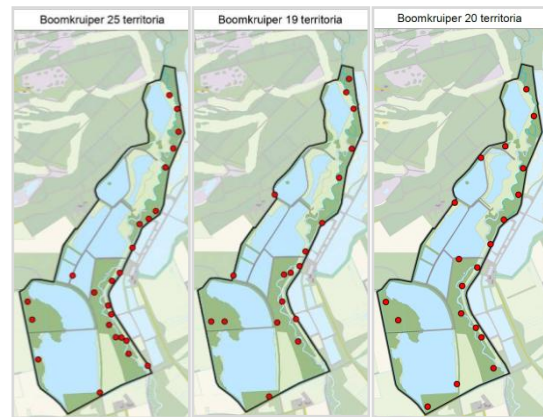
Verspreiding 2017-2020-2023.

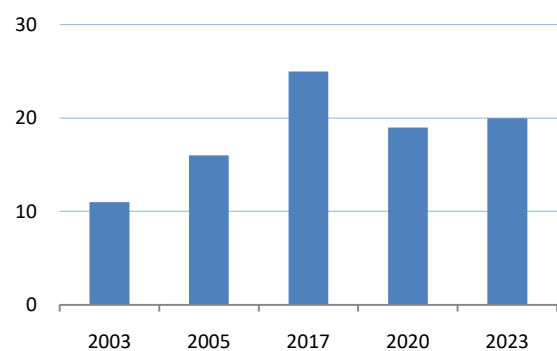
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Boomklevers kwamen aanvankelijk alleen in het loofbos langs de Tongelreep voor, maar in 2020 (een topjaar) waren ze ook op andere plekken met voldoende loof en gemengd loof-naaldbos te vinden. In 2023 kwamen ze wederom alleen langs de Tongelreep voor. Het aantal territoria fluctueerde, met een dip in 2005 en een piek in 2020. Op de oostelijke vijvers was sprake van een gestage toename. In Nederland was de afgelopen decennia eveneens sprake van een gestage toename. In de Kempen was de toename ronduit spectaculair en veranderde de status van de Boomklever van een zeldzame broedvogel in enkele oude loofbossen naar een algemene vogel die overal in de Kempen, in een breed scala aan habitats, voorkomt.

Boomkruiper: 20 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

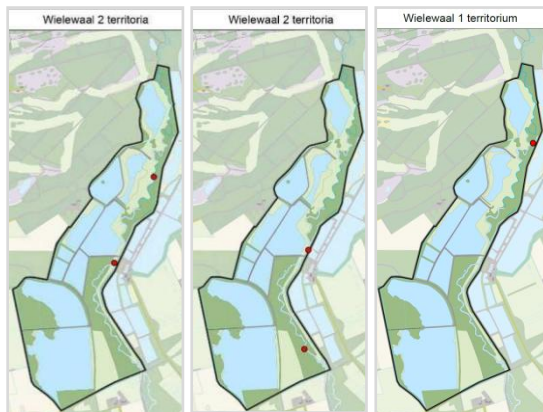

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

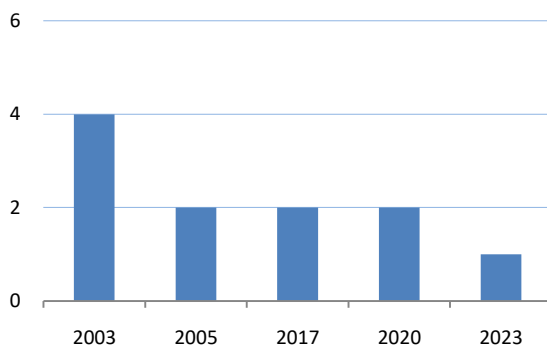
Deze soort kwam voor in opgaand loof- en gemengd bos, met de grootste concentraties in het beekbegeleidend loofbos langs de Tongelreep.

Vanaf 2003 was er een opvallende toename van het aantal territoria. Na de piek in 2017 nam het aantal weer iets af. Ook op de oostelijke vijvers was er aanvankelijk een toename, met na 2012 stabiele aantallen. De Nederlandse populatie nam al decennia lang gestaag toe. Dat had niet alleen met het ouder en gevarieerder worden van het bos te maken, maar ook met de uitbreiding van loofhout in laag Nederland.

Wielewaal: 1 territorium in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

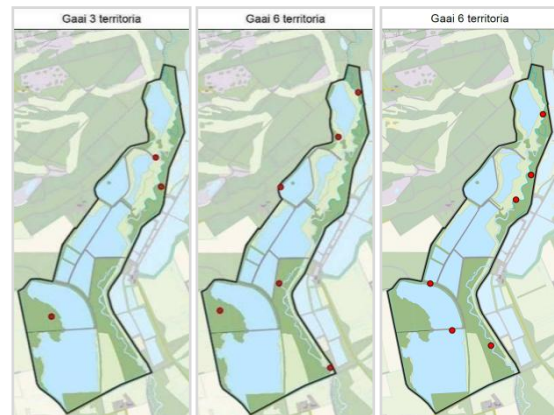
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Wielewalen prefereerden loofbos met populieren en rijke ondergroei langs de Tongelreep. De vogels hebben grote territoria en daarom geven de locaties van de stippen geen goed beeld van terreingebruik en habitatkeuze.

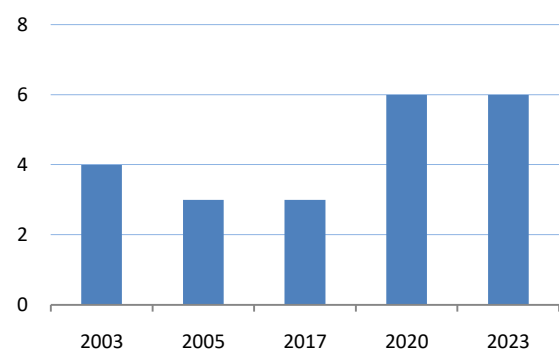
De aantallen zijn klein en niet geschikt om een trend te bepalen. Desondanks is het verschil tussen 2003 met 4 territoria en 2023 met 1 territorium opvallend groot. Op de oostelijke vijvers lagen de aantallen van halverwege jaren '90 tot begin jaren '00 hoger dan in de jaren daarna.

In Nederland nam de Wielewaal tussen circa 1985 en 2005 af, bleef daarna stabiel en nam de laatste jaren weer toe. Op de zandgronden zoals de Kempen werden sinds halverwege de jaren '70 veel gebieden verlaten.

Gaai: 6 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Gaaien kwamen verspreid door het gebied voor. Ze zijn overigens moeilijk te inventariseren en hebben grote leefgebieden. De stiplocaties zeggen daarom niets over de terreingebruik en habitatkeuze. De aantallen zijn klein en lijken stabiel, met een iets groter aantal in 2020 en 2023. Vanwege de inventarisatieperikelen kan aan de verschillen niet veel waarde gehecht worden. En hoewel het aantal op de oostelijke vijvers stabiel lijkt te zijn gelden hier dezelfde kanttekeningen. In Nederland nam de Gaaienpopulatie wat toe.

Kauw: 1 territorium in 2023

Verspreiding 2023 (afwezig in 2017-2020).

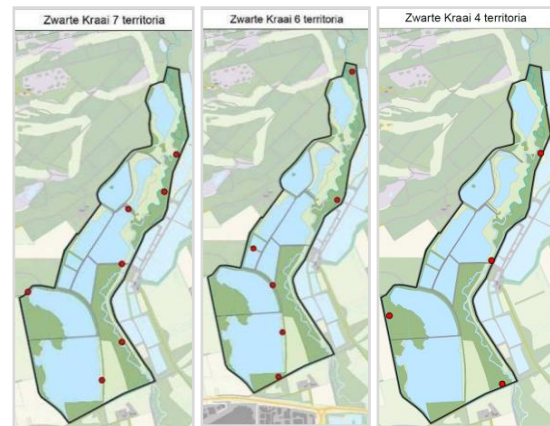
In 2003 en 2023 werd een territorium van de Kauw vastgesteld, in beide gevallen langs in opgaand loofbos langs de Tongelreep. Het is opmerkelijk dat er niet meer Kauwen in het gebied zitten. Kauwen broeden in hollen en die lijken immers in de aftakelende populieren genoeg aanwezig te zijn.

Op de oostelijke vijvers werd de soort slechts eenmalig, eveneens langs de Tongelreep, aangetroffen. In Nederland nam het aantal de afgelopen 10 jaar licht af.

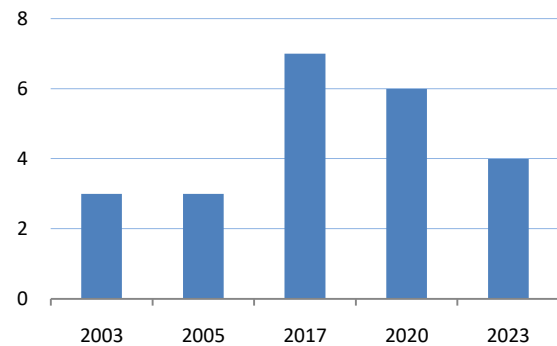

Raven werden op 12 maart (foto) en 2 mei gezien, maar dat leidde niet tot een territorium.

Zwarte Kraai: 4 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

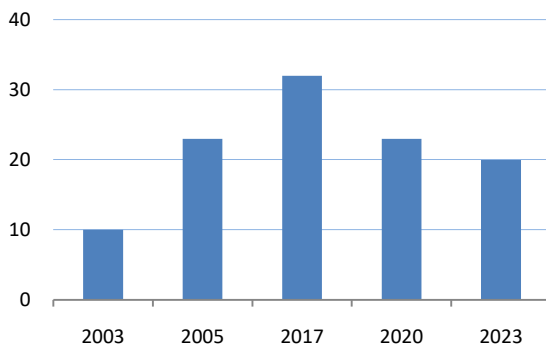
De soort kwam voor in de populieren langs de Tongelreep en in hoog opgaande begroeiing op dijken.

Ten opzichte van 2003-2005 verdubbelde het aantal in 2017 en 2020 om vervolgens in 2023 wat af te nemen. De aantallen zijn echter te gering voor een ondubbelzinnige uitspraak over de trend. Op de oostelijke vijvers was de stand min of meer stabiel. In Nederland nam de populatie tot ca 2005 toe om vervolgens weer wat af te nemen, met stabiele aantallen in de laatste jaren.

Spreeuw: 20 territoria in 2023

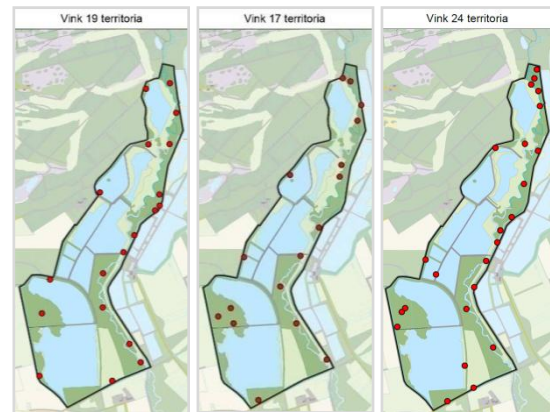
Verspreiding 2017-2020-2023.

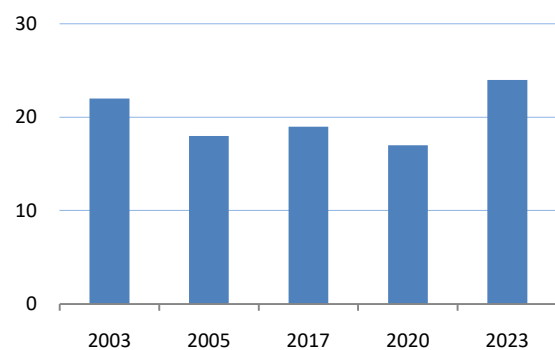
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

De verspreiding van Spreeuwen in het gebied is beperkt tot het loofbos langs de Tongelreep, waar de aftakelende populieren met vele holten ideale nestlocaties boden. Het aantal territoria nam in de periode 2003-2017 met een verdrievoudiging fors toe waarna een afname optrad. Een enigszins vergelijkbaar patroon was op de oostelijke vijvers te zien; het ging hierbij overigens grotendeels over hetzelfde gebied, nl. het loofbos langs de Tongelreep. In Nederland nam de soort tientallen jaren fors af om vanaf circa 2010 te stabiliseren. De afname trad vooral op in bossen, wat geweten werd aan een te grote afstand tot voedselgebieden (graslanden) om profijtelijk te kunnen broeden.

Vink: 24 territoria in 2023

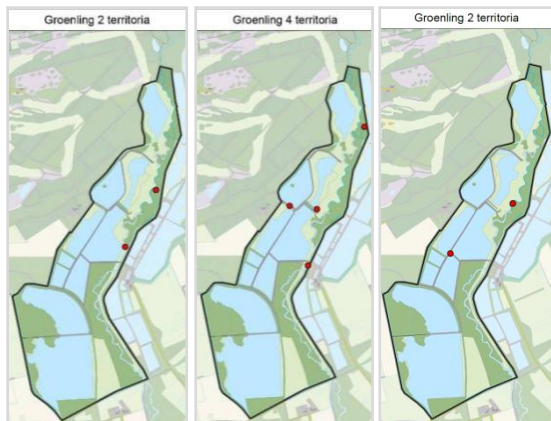
Verspreiding 2017-2020-2023.

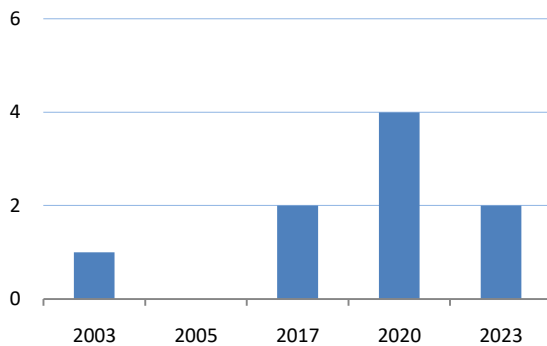
Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Vinken kwamen verspreid door het gebied voor, in loofbos, gemengde bos en in houtwallen met bomen. Ze ontbreken op dijken die *tussen* de vijvers liggen. De dichtheden zijn naar verhouding laag. Het aantal Vinken is stabiel met in 2023 een iets hoger aantal dan in de voorgaande jaren. Op de oostelijke vijvers fluctueerde de stand aanvankelijk, maar was de laatste jaren stabiel. In Nederland nam het aantal eerst gestaag en fors toe om de laatste 10 jaar niet meer noemenswaardig te veranderen. De toename kwam door een forse uitbreiding van aanplant in laag Nederland.

Groenling: 2 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

Groenlingen werden alleen in de noordelijke helft van het gebied aangetroffen, op dijken met opgaande begroeiing en aan de rand van loofbos langs de Tongelreep.

Hoewel de aantallen klein zijn nam de Groenling zowel op de westelijke als oostelijke vijvers iets toe. In Nederland steeg het aantal Groenlingen tussen circa 2000 en 2015 fors, maar daarna trad een flinke afname op.

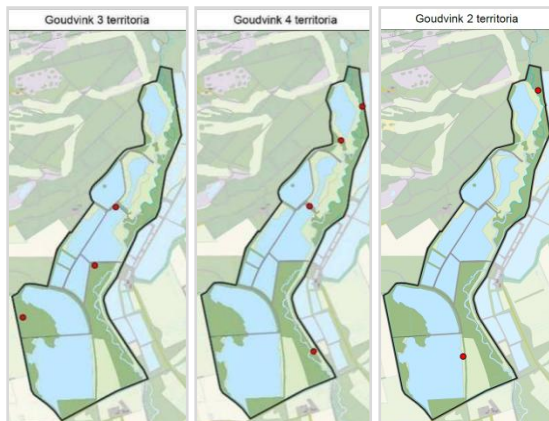
Putter: 1 territorium in 2023

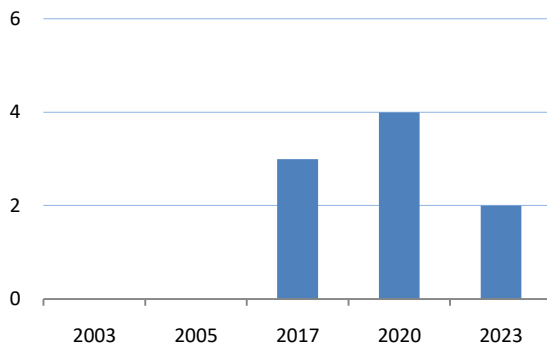
Verspreiding 2023 (afwezig in 2017-2020).

De Putter was een nieuwe broedvogel in het gebied. Ook op de oostelijke vijvers verscheen de soort, voor het eerst in 2015 en in 2021 met 3 territoria. Dit is in lijn met de enorme uitbreiding en toename van de soort in Nederland en de Kempen. Inmiddels worden Putters in een breed scala aan habitats aangetroffen.

Goudvink: 2 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

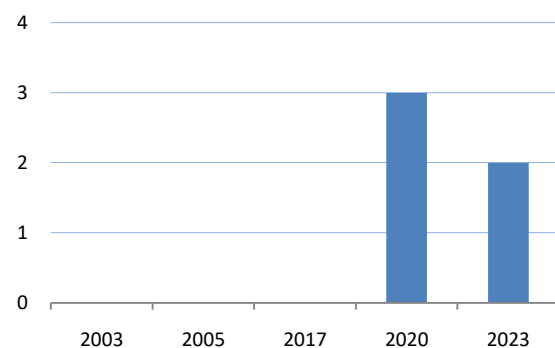
Goudvinken kwamen verspreid in het gebied voor, in zowel droger loofbos als vochtig broekbos, wilgenstruweel en begroeiing op dijken.

De aantallen waren klein maar het valt op dat de soort de laatste jaren vaste broedvogel is geworden, net als op de oostelijke vijvers. Dit is in lijn met de situatie in Nederland, met een populatie die al enkele decennia lang gestaag toenam. In de Kempen was de Goudvink in de vorige eeuw een zeldzame broedvogel, maar tegenwoordig komt de soort in veel gebieden voor.

Appelvink: 2 territoria in 2023

Verspreiding 2020-2023 (afwezig in 2017).

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

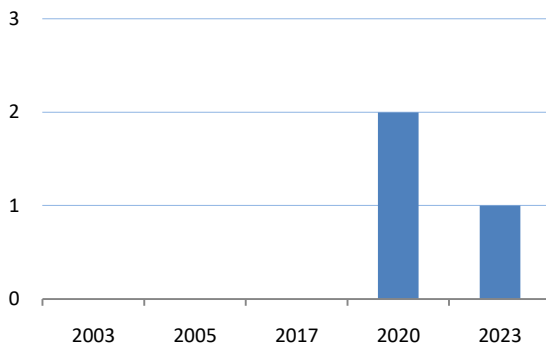
Appelvinken hebben opgaand loofhout nodig maar verder zijn verspreiding en habitat in het gebied niet goed te duiden omdat de vogels grote territoria hebben.

De soort was in 2020 een nieuwkomer en werd ook in 2023 vastgesteld. Op de oostelijke vijvers werden in 2015 de eerste Appelvinken in kaart gebracht. Al decennialang, met name vanaf ca 2010, was in Nederland sprake van een spectaculaire toename die ook in de Kempen zeer goed te merken was. De soort was in de Kempen als broedvogel tot eind jaren tachtig hooguit een zeer zeldzame broedvogel, maar tegenwoordig een normale (maar vaak wel schaarse) broedvogel in loofbossen en gemengde bossen.

Geelgors: 1 territorium in 2023

Verspreiding 2020-2023 (afwezig in 2017).

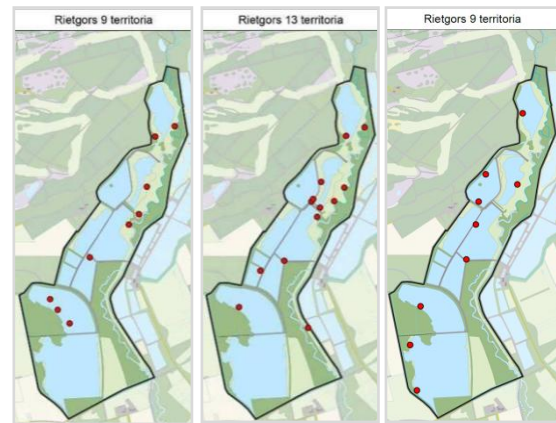

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

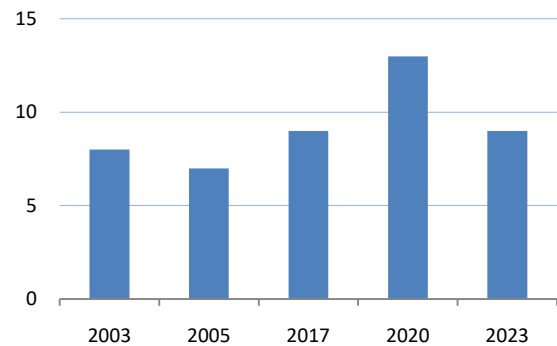
De territoria in 2020 en 2023 waren te vinden op rijk begroeide dijken en in een gevarieerd, opgaand loofbos met bomenlaan.

De soort is een nieuwkomer in het gebied, maar uit de geringe aantallen kan uiteraard geen trend afgeleid worden. Op de oostelijke vijvers was vanaf van 2012 sprake van een gestage toename. In Nederland nam het aantal tot circa 2010 fors toe (dankzij een sterke toename in het noordoosten van ons land) om daarna weer af te nemen.

Rietgors: 9 territoria in 2023

Verspreiding 2017-2020-2023.

Aantalsontwikkeling 2003-2023.

De Rietgors kwam verspreid in het gebied voor, met in 2020 een met cluster rondom het moerassige en ruige stuk in het noordelijke middengedeelte. De soort kwam naar verhouding weinig voor op de twee zuidelijke vijvers.

Het aantal territoria bleef redelijk constant, met een piek in 2020 die samenging met het hierboven genoemde cluster van territoria. Op de oostelijke vijvers fluctueerde het aantal maar was geen toe- of afname te zien. In Nederland nam de populatie aanvankelijk wat toe maar is sinds ca 2005 min of meer stabiel.

4.2 Bijvangst: zoogdieren

Als “bijvangst” zijn ook de waarnemingen van zoogdieren genoteerd. Op de kaartjes hieronder staan de resultaten van 2023. Met een stip zijn waarnemingen binnen de grenzen van het onderzocht gebied aangegeven, en met een klein wiebertje de waarnemingen net daarbuiten.

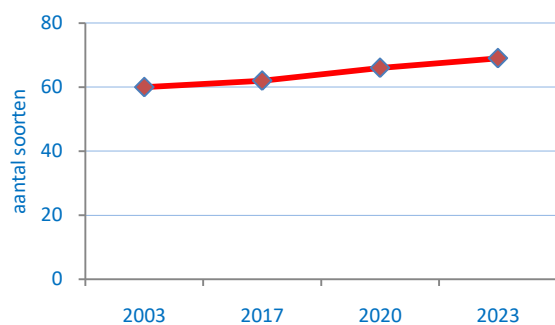
Figuur 4.3. Waarnemingen van zoogdieren in 2023.

In de rapportage over 2020 werd opgemerkt dat alle waarnemingen m.u.v. de Haas uit het afgesloten deel van de vijvers kwamen. In 2023 was dat iets anders: naast een Haas werden ook een Ree en diverse keren Wilde zwijnen in het openbare deel gezien.

5. INTERPRETATIE VAN DE RESULTATEN

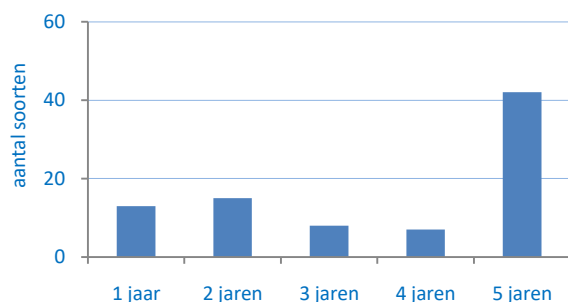
5.1 Soortendiversiteit en -dynamiek

De soortenrijkdom nam geleidelijk toe van 60 broedvogelsoorten in 2003 naar 68 in 2023. Het aantal broedvogelsoorten over de vijf jaren gecombineerd bedroeg 85.

Figuur 5.1a. Ontwikkeling van het aantal broedvogelsoorten.

Bijna de helft daarvan (42 soorten = 49%) kwam in alle vijf jaren voor. Dat is een stuk lager dan de 60 soorten die gedurende zes jaren op de oostelijke visvijvers voorkwamen op een totaal van 100 broedvogelsoorten.

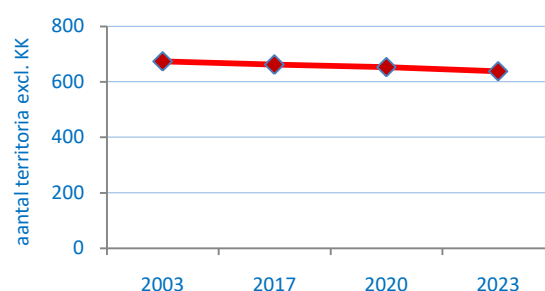
Figuur 5.1b. Aantal soorten onderverdeeld naar het aantal inventarisatiejaren dat ze voorkwamen.

Er was één soort, de Geoorde Fuut, die wel in 2003 én 2005 voorkwam maar niet in 2020 en 2023. Daar staan tien nieuwkomers tegenover (soorten die niet in 2003 én 2005 voorkwamen en wel in 2020 én 2023): Zwarte Wouw, Houtsnip, Kokmeeuw, Middelste Bonte Specht, Bosrietzanger, Grasmus, Bonte Vliegenvanger, Goudvink, Appelvink en Geelgors.

5.2 Totale dichtheid

In 2003, 2017 en 2020 werden in totaal resp. 842, 798 en 820 territoria geregistreerd (2005

en 2023 laten we buiten beschouwing i.v.m. ontbreken van 'waadpaksessies'). Het gebied is 78.3 ha groot wat betekent dat de totale dichtheid resp. 10,7, 10,2 en 10,4 territoria/ha bedroeg. Dit is aanzienlijk hoger dan de dichtheid van 6,6 tot 7,4 territoria/ha die op de oostelijke visvijvers werd vastgesteld tijdens vijf onderzoeksjaren in de periode 2005-2021. Het totaal aantal territoria, exclusief Kleine Karekiet, nam in de loop der jaren iets af (figuur 5.2).

Figuur 5.2. Ontwikkeling van het aantal territoria, exclusief Kleine Karekiet vanwege te grote verschillen in jaren zonder 'waadpaksessies'.

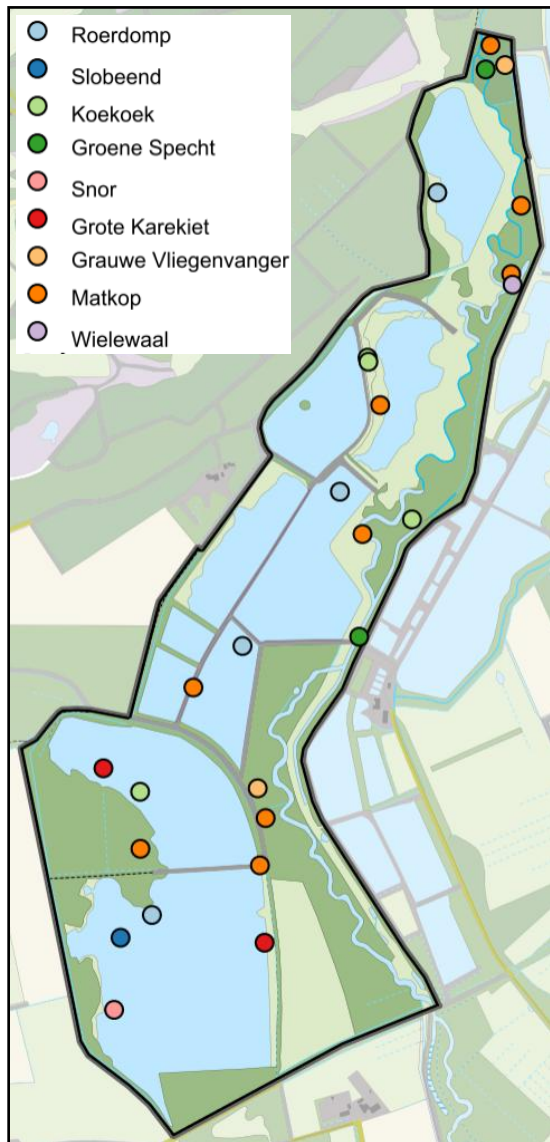
5.3 Rode Lijst van bedreigde broedvogels

De tabel hieronder geeft een overzicht van de soorten die op de Rode Lijst van broedvogels staan.

Tabel 5.3. Rode Lijstsoorten in 2003 t/m 2023.

Soort	2003	2005	2017	2020	2023
Ernstig bedreigd					
Woudaap	0	0	3	2	0
Bedreigd					
Zomertaling	1	0	0	0	0
Grote Karekiet	0	0	0	0	2
Kwetsbaar					
Roerdomp	1	1	4	4	4
Wintertaling	0	0	1	1	0
Slobeend	10	2	3	4	1
Boomvalk	0	0	2	1	0
Zomertortel	1	0	0	0	0
Koekoek	3	3	4	4	4
Snor	0	0	0	0	1
Wielewaal	4	2	2	2	1
Gevoelig					
Grauwe Vliegenvanger	1	0	0	1	2
Matkop	8	10	5	7	9
Zwarte Mees	2	1	0	0	0

Het aantal soorten en territoria in de categorie Ernstig bedreigd en Bedreigd is, uiteraard, laag. Helaas ontbrak dit jaar de Woudaap, maar daar staan twee territoria van Grote Karekieten tegenover.

Figuur 5.3b. Territoria van Rode Lijstsoorten in 2023

Over de vijf inventarisatiejaren opgeteld werden 8 Kwetsbare soorten vastgesteld. Jaarlijks waren hiervan 4-6 soorten aanwezig. In de categorie Gevoelige soorten zijn over de vijf inventarisatiejaren 3 soorten in kaart gebracht, waarvan er gewoonlijk 2 in één jaar aanwezig zijn.

De territoria van de Rode Lijstsoorten zijn vrij gelijkmatig over het gebied verdeeld (figuur 5.3b), waarbij overigens de kanttekening gemaakt moet worden dat de stippen bij soorten die een groot territorium hebben, zoals Roerdomp, Koekoek, Groene Specht en Wielewaal, niets zeggen over het werkelijke terreingebruik.

5.4 Exoten

Een exoot wordt hier gedefinieerd als een uitheemse vogelsoort die Nederland niet op eigen kracht kan bereiken, maar door menselijk handelen in Nederland terecht is gekomen. Een invasieve exoot is een exoot die zich voortplant wat gepaard gaat met toename en uitbreiding (Lensink et al. 2013). In het gebied komen drie (invasieve) exoten voor. Twee ervan broeden niet jaarlijks en de aantallen zijn klein (tabel 5.4).

De Grote Canadese Ganzenpopulatie groeit in de Kempen nog steeds. Het is denkbaar dat de soort daarbij steeds meer gaat concurreren met Grauwe Ganzen (Sovon 2011).

Nijlganzen broeden onder meer op gekraakte roofvogelnesten en ze verdedigen zich fel tegen predatoren en andere indringers, maar er zijn nog geen aanwijzingen dat dit ten koste van andere watervogels gaat.

Tabel 5.4. Exoten in 2003, 2005, 2017 en 2020, met status in Nederland en herkomstgebied.

Exoot	Aantal territoria					Status in Nederland	Herkomst
	2003	2005	2017	2020	2023		
Grote Canadese Gans	0	0	1	0	2	Invasieve exoot, geïntroduceerd	Noord-Amerika
Nijlgans	1	2	5	3	2	Invasieve exoot, geïntroduceerd	Afrika
Rosse stekelstaart	0	0	0	1	0	Invasieve exoot, geïntroduceerd	Amerika
Totaal territoria	1	2	6	4	4		

6. GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Dijk, A.J. van et al. 2013. De introductie van *Autocluster* in het Broedvogel Monitoring Project. *Limosa* 86: 94-102.
- Heijnen, T. 2023. Ontwikkelingen broedvogels op westelijke Visvijvers Valkenswaard. *Blauwe Klauwier* 49(4): 51-58.
- Heijnen, T. & J. Kolsters 2021. Broedvogels van de Visvijvers Valkenswaard ten westen van de Tongelreep in 2020. VWG De Kempen.
- Jeurissen, N. 2019. Beheeranalyse Valkenhorst - van doelstelling naar resultaat. Brabants Landschap & Hogeschool van Hall Larenstein.
- Kleunen, A. van et al. 2017. Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels 2016 volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Sovon.
- Kolsters, J. 2004. Broedvogels van de visvijvers in Valkenswaard in 2003 ten westen van de Tongelreep. VWG De Kempen.
- Kolsters, J. 2022. Broedvogels van de Visvijvers Valkenswaard 2021 ten oosten van de Tongelreep. VWG De Kempen.
- Kolsters, J. & P. Wouters 2006. Broedvogelinventarisatie van de voormalige viskwekerij Valkenswaard in 2005. VWG De Kempen.
- Lensink, R., G. Ottens & T. van der Have 2013. Vreemde vogels in de Nederlandse vogelbevolking: een verhaal van vestiging en uitbreiding. Bureau Waardenburg.
- Provincie Noord-Brabant 2017. Natura 2000 Beheerplan Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux. Provincie Noord-Brabant.
- Sovon 2011. Risicoanalyse van geïntroduceerde ganzensoorten in Nederland. Sovon
- Sovon 2018. Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos Uitgevers.
- Sovon 2023. Soortinformatie. Website sovon.nl, geraadpleegd najaar 2023.
- Veer, W. de & J. Kolsters 2017. Broedvogels Visvijvers Valkenhorst ten westen van Tongelreep 2017. VWG De Kempen.

10 maart 2023